

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»**

**Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад
включно), перша – англійська»**

***Німецькі фразеологізми з колоративним компонентом:
структура, семантика, переклад***

Допущено до захисту «__»_____20 р.

Зав. каф. германської філології____канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконала:
студ. групи ПРм-91
Антіпова Аліна Юріївна

Науковий керівник:
канд. філол. наук, доцент
Щигло Лариса Володимирівна

Суми 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1.....	8
ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З КОЛОРАТИВНИМ КОМПОНЕНТОМ ЯК ОБ’ЄКТ МОВОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	8
1.1. Фразеологізм як одиниця німецької мови.....	8
1.2. Основні підходи до класифікації фразеологічних одиниць німецької мови.....	15
1.3. Семантика та структура німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом.....	23
1.3.1. Ахроматичні та хроматичні кольорономінації у фразеологічній системі німецької мови	23
1.3.2. Словотвірні моделі німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом	31
Висновки до розділу 1.....	35
РОЗДІЛ 2.....	37
ПЕРЕКЛАД НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОЛОРАТИВНИМ КОМПОНЕНТОМ.....	37
2.1. Прийоми перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом.....	37
2.2. Перекладацькі трансформації при перекладі німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом	44
2.3. Семантичні труднощі перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом	47
Висновки до розділу 2.....	54
РОЗДІЛ 3.....	56
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОЛОРАТИВНИМ КОМПОНЕНТОМ	56
3.1. Методичні передумови навчання перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом	56
3.2. Комплекс вправ для навчання перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом	59

	3
Висновки до розділу 3.....	65
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ	73
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	74
ZUSAMMENFASSUNG	75
ДОДАТКИ	81
Додаток А	81

ВСТУП

Навколишній світ як строкатий «всесвіт»: будь-який його об'єкт наповнений відповідним забарвленням. Феноменом кольору людство цікавилось з давніх-давен, а саме здійснювалися спроби зрозуміти це явище та виявити його вплив на мозок і психіку. До того ж власне розроблення теорії колористики почалося ще з часів Платона. Вперше колір як фізичне явище було висвітлено І. Ньютоном. Колір є суб'єктивною властивістю світла. Як відомо, кольору притаманні свої відрізки серед діапазону світлових хвиль. Під час сприйняття цих хвиль людським мозком та оком виникає колір [21, с. 35]. Вагомість кольорів зумовлюється їх відображенням у мові, і у фразеології національних мов світу зокрема.

Варто зазначити, що фразеологічні одиниці (ФО) відображають різноманітні явища та об'єкти навколишнього світу та номінуються за певними характеристиками, зокрема і за колоративними властивостями. Звідси, цілком природно, що в деяких фразеологізмах з емоційним забарвленням увиразнюються мовні образи в мові, до того ж колір виступає тут невід'ємною частиною семантики та образного компоненту. Колір сприяє відображенню яскравих, візуальних образів для звичайних абстрактних понять та надає мовленню емоційної насиченості та забарвленості.

Варто додати, що номінації з колоративним компонентом у складі фразем у певних випадках можуть втрачати своє первинне значення (атрибут кольору) і набути абсолютно різних семантичних відтінків. Із деяких фразеологічних одиниць уможлиблюється виокремити значення складових, а з деяких – ні, оскільки цілісне значення фраземи визначає саме взаємодія її компонентів. У різних типах фразеологізмів різною мірою виявляється семантика їх складових. Колір сприймається людиною не лише як об'єктивна характеристика, але і як морально-естетична категорія. Фразеологічні одиниці, що у своєму складі вміщують номінації кольорів, вирізняються

оцінними конотаціями та мають здатність співвідноситися із цілісними картинами світу конкретних національних культур [48].

Останнім часом фразеологічні одиниці з колоративним компонентом досить часто привертають увагу дослідників (О. Зубач, Л. Ковбасюк, Т. Козак, І. Гуменюк, Л. Донецьких, В. Дятчук, Л. Пустовіт, Т. Семашко та ін.). На думку лінгвістів, фразеологізми з колоративним компонентом належать до частини номінативного складу мови, який характеризується вираженою культурною та національною ідентичністю [15, с. 268].

Природа фразеологізмів як семантично, так і структурно неподільних одиниць, яким притаманне метафоричне значення та національно-культурна конотація, спричиняє труднощі у процесі їх відтворення українською мовою. До того ж, в українській науковій перекладознавчій науці відчувається недостатність систематизованих знань та комплексних досліджень специфіки перекладу німецьких ФО з колоративним компонентом. Це і зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Об'єкт дослідження – німецькі фразеологізми з колоративним компонентом.

Предмет дослідження – структурні та семантичні особливості, а також специфіка перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом.

Метою дослідження є аналіз структурних та семантичних особливостей, а також виявлення труднощів перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом.

Вирішення поставленої мети передбачає такі **завдання** дослідження:

- 1) визначити поняття фразеологізму як одиниці німецької мови;
- 2) схарактеризувати основні підходи до класифікації фразеологічних одиниць німецької мови;
- 3) висвітлити семантику та структуру німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом;

- 4) розглянути ахроматичні та хроматичні кольорономінації у фразеологічній системі німецької мови;
- 5) виокремити словотвірні моделі німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом;
- 6) висвітлити основні способи та прийоми перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом;
- 7) окреслити перекладацькі трансформації під час перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом;
- 8) з'ясувати методичні передумови навчання перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом;
- 9) розробити комплекс вправ для навчання перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом.

У процесі написання роботи нами було застосовано такі **методи та прийоми дослідження**: *порівняльно-зіставний метод, лінгво-прагматичний аналіз, контекстуально-інтерпретативний аналіз*. Дослідження семантичних та структурних особливостей ФО з колоративним компонентом здійснювалося з оперттям на *метод обробки та відбору лексичного матеріалу та методи компонентного аналізу*. Виявлення специфіки відтворення ФО німецької мови з колоративним компонентом потребувало застосування *функціонального та перекладацького аналізу*.

Наукову новизну отриманих результатів можна визначити об'єктом та предметом дослідження. Її базисом є узагальнення структурних і семантичних особливостей фразеологізмів з колоративним компонентом, а також висвітлення специфіки перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом, розробка комплексу вправ для навчання перекладу німецьких ФО з колоративним компонентом українською мовою та надання методичних рекомендацій.

Практичне значення дослідження пояснюється систематизацією теоретичного, а також емпіричного матеріалу, що уможливило його подальші застосування у написанні наукових робіт з німецької філології,

соціолінгвістики, перекладу та методики навчання перекладу. До того ж результати магістерської роботи можуть використовуватися під час навчання перекладу текстів художнього дискурсу студентів-філологів.

Апробація дослідження. Зміст і висновки роботи представлені в двох статтях англійською мовою у фаховому виданні України «Філологічні трактати», що індексується у базі даних Index Copernicus.

Структура роботи. Магістерська робота вміщує вступ, три розділи із висновками до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел (включаючи довідкові джерела та ілюстративні матеріали), а також додатки.

У першому розділі розкриваються теоретичні аспекти дослідження, уточнюється поняття фразеологізм, основні підходи до класифікації ФО німецької мови, а також особливості семантики та структури німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом.

Другий розділ дослідження включає огляд прийомів та способів перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом. У розділі представлено аналіз застосування перекладацьких трансформацій у процесі перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом.

Третій розділ роботи висвітлює методичні аспекти викладання перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом, а також вміщує методичні рекомендації та розроблений комплекс вправ для навчання перекладу зазначених одиниць.

РОЗДІЛ 1

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З КОЛОРАТИВНИМ КОМПОНЕНТОМ ЯК ОБ'ЄКТ МОВОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1. Фразеологізм як одиниця німецької мови

У процесі розгляду специфіки фразеологічних одиниць та їх статусу у системі мови, варто зауважити, що мова є універсальним засобом вираження людської думки. До того ж, за своєю семантичною структурою має потенціал для відображення навколишньої дійсності, у свідомості окремого індивіда, так і народу загалом. З урахуванням мови здійснюється специфічна форма відтворення інформації, тобто культури, традицій, вірувань, історії буття тощо.

Варто зазначити, що мова є своєрідним конектором індивідів як у часі, так і у просторі. Мова поєднується із культурою, відображує повсякденне життя народу, виявляє особистісні якості індивідів та вирізняється специфічним національним колоритом. Оскільки мова і мислення індивідів взаємозв'язані, дослідження мови уможлиблює ідентифікувати ті образи, що вияскравлюються у людській свідомості.

Зазначені характеристики мови найбільш строкато виявляються у культурно-маркованих компонентах її лексики. Звідси, таким компонентом є і фразеологія будь-якої мовної системи. Фразеологізми є потужним базисом, що чітко відображує специфіку сприйняття навколишнього світу людиною та народом взагалі.

Фразеологічні одиниці передають цінні країнознавчі надбання, оскільки вони вміщують етнолінгвістичні компоненти. Усі значення фразеологічних одиниць пов'язані з людиною, її сприйняттям світу і ставленням до дійсності. Кожен окремий предмет є носієм певної культури, що зберігає історичний досвід нації [24, с. 223]. Саме завдяки цьому, вивчаючи фразеологічні одиниці, можна простежити всю історію розвитку людського суспільства – від

народження традицій та звичаїв до досягнень в галузі науки, техніки, політики, економіки, а також уможлиблюється порівняти особливості еволюції деяких окремо взятих народів.

Фразеологічні одиниці, завдяки своєму яскравому національному забарвленню, що характеризує певне ставлення до способу життя людей, системи цінностей, здавна є предметом дискусій лінгвістів. На сьогоднішній день існує велика кількість вчених, науковців, які вивчали поняття «фразеологізм», його особливості, природу, семантику, сфери поширення та інше. В. В. Виноградов і його послідовники О. М. Бабкін, Л. І. Ройзензон, В. Л. Архангельський, В. П. Жуков, І. І. Чернишова, М. М. Шанський, Р. Н. Попов вивчали такі кардинальні проблеми, як обсяг і предмет фразеології, ознаки фразеологізмів, особливості фразеологічного значення, методи їх дослідження.

Першим, хто запропонував термін «фразеологічна одиниця», був В. В. Виноградов. В сучасному світі дане поняття використовується для позначення сполук, що відтворюються відповідно до традиції. На думку вченого, саме відтворюваність є головною ознакою ФО [4, с. 59-62].

Варто зазначити, що в лінгвістиці налічується більше двадцяти визначень терміна «фразеологічна одиниця». На сьогодні не існує жодного єдиноприйнятого поняття. Різні мовознавці використовують такі терміни для його позначення: «фразеологізм», «ідіома», «фразеологічна одиниця», «фразеологічний зворот», «фразема», «стійке словосполучення» тощо. Деякі лінгвісти справедливо вважають, що визначення фразеологічної одиниці є таким же складним, як визначення сутності поняття «слово» [5]. Це виявляється, першочергово, у тому, що як для слова, так і для фразеологізму складно встановити загальні ознаки, що можуть бути приписані кожному з них без виключення.

У «Словнику мовних термінів» І. Олійника та Д. Ганича зазначено, що «фразеологічна одиниця (фразеологізм) – це лексико-граматична єдність двох і більше нарізнооформлених компонентів, граматично організованих за

моделлю словосполучення або речення, утім, неподільна лексично, стійка у своєму складі і структурі, з цілісним значенням, та відтворенням в мові» [53, с. 37].

За мовознавцем Л. Авксентьєвим фразеологізм – це окрема незалежна мовна одиниця, що має свою фразеологічну значущість, компонентний склад, граматичні категорії та відтворюваність [1, с. 16]. Лінгвіст М. Демський розглядає фразеологічну одиницю окремою незалежною одиницею мови, що «характеризується фраземним значенням, компонентним складом та граматичними категоріями і виконує номінативну функцію, а разом з нею характеризує названий фраземою предмет або його динамічні і статистичні ознаки» [9, с. 240].

Розглядаючи історію вивчення фразеологізмів у німецькій лінгвістичній традиції, варто зауважити, що наприкінці ХХ ст. під фразеологічною одиницею у фразеології німецької мови розумілося беззмістовне і безглузде красномовство („inhaltsleere Schönrednerei“) [47, с. 104].

У словнику Duden надається таке визначення фразеологізму: „der Phraseologismus – das Idiom – eigentümliche Wortprägung, Wortverbindung oder syntaktische Fügung, deren Gesamtbedeutung sich nicht aus den Einzelbedeutungen der Wörter ableiten lässt (z.B. Angsthase = sehr ängstlicher Mensch)“ (Під фразеологізмом розуміють ідіому або своєрідний неологізм, словосполучення або синтаксичну конструкцію, загальне значення яких не може бути отримане з окремих значень слів) [59, с. 2011].

Розглянемо також погляди зарубіжних мовознавців на поняття фразеологізму. Німецький лінгвіст Г. Бургер припускає, що фразеологізми складаються з більш ніж одного слова та є комбінаціями слів, віддавна відомими у мові. Лексичні складові, з яких складаються фразеологізми, Г. Бургер називає компонентами [43, с. 11]. Фразеологізми часто виражають психічні процеси, такі як емоції, ставлення, поведінку. Тож говорячи про фразеологію ми маємо на увазі ментальний лексикон мови [47, с. 1].

Значення фразеологізму часто не збігається із значеннями окремих слів, що входять до його складу. Приміром, загальний зміст фразеологізму *jemandem den Kopf waschen* (розповідати комусь думку; когось сварити) не відповідає буквальним значенням слів-компонентів цього фразеологізму, а виражає нове значення [60, с. 3]. За словами Г. Бургера [60], кожен носій мови повинен знати це переносне значення.

Німецька фразеологія як область лінгвістики починає розвиватися наприкінці 80-х років ХХ ст. У 1989 р. виходять лінгвістичні праці німецьких вчених Н. Burger, А. Buhofer, А. Sialm, W. Fleischer «Довідник з фразеології» („Handbuch der Phraseologie“) і «Фразеологія сучасної німецької мови» („Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache“).

Німецькі вчені здебільшого займалися аналізом прислів'їв та приказок [Palm 1995, с. 109]. Перші роботи з німецької фразеології були синтаксично орієнтовані (це праці Н. Burger, W. Fleischer, С. Palm). В основу досліджень німецьких лінгвістів здебільшого покладений семантичний підхід. Вчений Т. Шипан відзначає в своїх дослідженнях, що фразеологізмам властиво мати постійний склад. Семантика фразеологічної одиниці асоціюється з кожним його компонентом [48, с. 47].

В. В. Виноградов визначає фразеологічну одиницю як усталене поєднання слів. [6, с. 8-9]. Ю. М. Караулов вважає, що фразеологізм – це семантично пов'язані слова, які завжди відтворюються у фіксованому співвідношенні свого значення і лексико-граматичного складу. Фразеологізми є лексично неподільними, характеризуються структурним різноманіттям форми і різним кількісним складом [14, с. 605].

М. А. Жовтобрюх зазначає, що фразеологічні одиниці є стійкими словосполученнями, які сприймаються єдиним висловом або мовним зворотом, та які мають залишалися цілісними компонентами, аби не втратити свого значення [12, с. 335]. На думку Л. Г. Авксентьева, фразеологізм є стійким словосполученням [1, с. 12]. Важливою ознакою ФО є метафоризація, що являє собою появу нових значень, які досить часто не мають нічого

спільного із значеннями складових частин компонентів виразу. Крім того, до головних ознак фразеологізму належать крилатість, влучність, цілісність, дотепність, відтворюваність. На сучасному етапі фразеологізм розуміється як семантично пов'язане сполучення слів, яке є результатом метафоризації його значення та відтворюється у вигляді специфічної, цілісної конструкції [18, с. 30].

Академік В. В. Виноградов під час дослідження стійких словосполучень визначив, що «багато людей розмовляють і пишуть за допомогою вже готових формул, штампів. У системі сучасної літературної мови слова, здебільшого, не функціонують як вільні, несподівано зітнуті окремі компоненти мови, а займають постійні місця в традиційних формулах» [4, с. 15-17].

Фразеологічні одиниці мають свої певні ознаки. Вони допомагають їм вважатися самостійними одиницями мови, які відрізняються від інших мовних одиниць – від слів, словосполучень, речень. До таких ознак В. М. Мокієнко відносить три постійні для стійких сполук характеристики: роздільну оформленість, відносну стійкість (відтворюваність у готовому вигляді) та експресивність [26, с. 17-20]. Розглянувши головні ознаки фразеологізму, дослідник зазначив, що дві перші пов'язані з мовою, а третя – з мовленням, додавши те, що взаємодія цих характеристик може тим чи іншим чином вплинути на збереження значень самих сполучень.

Деякі інші ознаки фразеологізму подають такі мовознавці як Л. І. Мацько та О. М. Сидоренко. Вони зазначають, що ФО можна охарактеризувати наступними основними ознаками:

- 1) стійкою конструкцією словосполучення або речення;
- 2) слова-компоненти фразеологізмів вже не мають окремих значень, а разом виражають одне лексичне значення;
- 3) фразеологізми відтворюються як готові мовні одиниці при спілкуванні, а не створюються під час мовлення;

4) оскільки фразеологізм виражає одне лексичне значення, то у реченні він виконує функцію одного члена речення (зазвичай присудка або обставини);

5) фразеологічні одиниці стилістично забарвлюють текст, оскільки характеризують предмет, особу, явище або дію;

6) фразеологізми утворюють як синонімічні, так й антонімічні ряди так само, як і окремі слова [25, с. 119-120].

Німецький дослідник Г. Бургер [43] також зауважує, що фразеологічним одиницям характерні певні риси, а саме: відтворюваність (Reproduzierbarkeit), ідіоматичність (Idiomatizität) та стабільність (Festigkeit).

Першим критерієм фразеологічної одиниці є відтворюваність. Відтворюваність є важливою особливістю фразеологізмів, тобто вони не генеруються як вільні синтагми, а відтворюються мовцем у своїй єдності зі словниковим складом мови у процесі мовлення. Фразеологізми не створюються за синтаксичною моделлю, а відтворюються як готові мовні одиниці. Через цілісність форми фразеологічну одиницю прийнято використовувати у якості однієї лексеми [43, с. 24-25].

Під ідіоматичністю розуміється переосмислення сенсу, семантичне перетворення компонентів одиниці фразеології. Ідіома – це сполучення слів, сума значень окремих компонентів якої не узгоджується із значенням самого словосполучення [45, с. 71]. Такі словосполучення, в основному, відносяться до фразеологізмів і можуть існувати як в оригіналі, так і в мові перекладу. Утім існують також часткові ідіоми, значення окремих компонентів яких не трансформуються, та неідіоматичні конструкції (мовні штампи).

Останній критерій – це стабільність та стійкість фразеологічних одиниць, яка тісно пов'язана з їх відтворюваністю. Для відтворення фразеологізму він має бути стабільним. Стабільність часто називають ключовою ознакою фразеологічних одиниць. В ідіомах неможливо замінити окремі лексеми іншими, а також неможливо змінити порядок слів [44, с. 61].

У процесі аналізу фразеологічних одиниць можемо спостерігати, що вони мають певні особливості:

- 1) семантичну цілісність чи семантичну нерозкладність (В. Л. Архангельський, В. В. Виноградов, М. М. Шанський, В. П. Жуков, Г. Бургер, Л. А. Булаховський) [8];
- 2) метафоричність (О. М. Бабкін, В. П. Жуков, Б. О. Ларін) [8];
- 3) нарізнооформленість (Л. Г. Скрипник, С. Г. Гаврін, М. М. Шанський, В. П. Жуков) [8];
- 4) відтворюваність (Л. Г. Скрипник, В. В. Виноградов, В. П. Жуков, М. М. Шанський, С. Г. Гаврін, В. Л. Архангельський, Г. Бургер) [8];
- 5) наявність не менше двох повнозначних слова (М. М. Шанський, С. Г. Гаврін, Г. Бургер) [8];
- б) неможливість перекладу на інші мови (Л. А. Булаховський).

Вивчаючи вищезгадані ознаки, можемо стверджувати, що саме цей набір властивостей всебічно характеризує семантичні, структурні та функціональні особливості фразеологічної одиниці і цим же відвізняє її від інших лінгвістичних одиниць.

Фразеологізми – одна з універсальї мовлення, яка включає, окрім свого основного семантичного навантаження, також відображення історії народу, своєрідність його культури й побуту. Варто зазначити, що фразеологізми поруч із лексикою здатні відобразити духовне та матеріальне життя народу. Вони містять в собі не лише предметну, але й естетичну інформацію. Фразеологічні одиниці здатні пробуджувати уяву, викликати переживання в мовців (слухачів), прикрашати мову, передавати її дух [37, с. 3].

Як відомо, фразеологічна система мов поєднує у собі надбання народів, які є її носіями. Багато поколінь зберігають та накопичують їх у своїй пам'яті. Приказки та прислів'я, афоризми, анекдоти, каламбури та мовні кліше є джерелами фразеології. [1, с. 11-13].

Фразеологічний склад кожної мови нації виступає тим елементом концептуальної картини світу, у якій з особливою яскравістю відображаються риси національного менталітету, характер політичного, історичного, соціального розвитку народів [37, с. 34-35].

Отже, фразеологізм є окремою одиницею мови, що характеризується своїм компонентним складом, фразеологічними значеннями, відтворюваністю, граматичними категоріями. Це семантично неподільне сполучення слів, яке називає об'єкт або явище і дає їм оцінку. Обсяг фразеології будь-якої мови утворюється мовними одиницями, яким властиві описані вище риси. Варто зазначити, що фразеологічна одиниця виступає вже готовою формулою, яка у мові є протиставленням одиниці, яка з'являється за певним правилом чи зразком.

1.2. Основні підходи до класифікації фразеологічних одиниць німецької мови

Фразеологія сучасної німецької мови систематизована за цілою низкою критеріїв. Існує безліч класифікацій, запропонованих вітчизняними та зарубіжними мовознавцями. Фразеологізми німецької мови різноманітно та багатоаспектно класифіковані. Класифікації створюються залежно від мети дослідження, окремих шарів або критеріїв (структурних, морфологічно-синтаксичних або семантичних), що розглядаються.

Утім, серед лінгвістів і дотепер немає єдиної точки зору щодо типології та складу фразеологізмів. Одні вводять до складу фразеологізмів широке коло словосполучень, включаючи крилаті вирази, приказки, афоризми. Інші ж підходять до визначення фразеологізмів лише із граматичного погляду.

Також існують й інші, більш широкі тлумачення явища фразеологізму, до яких можемо віднести різноманітні ідіоми, порівняння, приказки,

прислів'я, каламбури, крилаті вислови, народнопоетичні, професійні вислови, та ті вислови, що мають термінологічний характер [40, с. 78-79].

Варто зазначити, що фразеологічні сполучення та фразеологізми-ідіоми розглядаються у більш вузькому значенні [57, с. 560].

Найбільш розповсюдженою з усіх класифікацій фразеологізмів являється класифікація, подана В. В. Виноградовим. Вона складається із фразеологічних зрощень, фразеологічних єдностей та фразеологічних сполучень [48, с. 82]. Ця класифікація стала однією з основних і найперших класифікацій фразеологізмів. За В. В. Виноградовим, фразеологізми були поділені у відповідності до семантичних груп. Він ввів поняття немотивованості й мотивованості ФО у якості одного із основних критеріїв цього розподілу [5].

Оскільки фразеологізм є семантичним цілою одиницею, не всі з них є ідентичними з точки зору зв'язності компонентів та співвіднесеності значення всього вислову із семантикою його окремо взятих компонентів.

Перший тип фразеологізмів за В. В. Виноградовим – це **фразеологічне зрощення** (нім. *starre phraseologische Verbindungen*). Такий фразеологізм є зовсім неподільним, нерозкладним стійким словосполученням, цілісне значення якого не вмотивоване, тобто не виводиться із значень складових його компонентів, наприклад: *jemanden / etwas im Stich lassen; jemandem durch die Lappen gehen; Kochdampf schieben* тощо.

Фразеологічні зрощення також називають ідіомами – це фразеологізми з повною втратою внутрішньої форми. Пояснити, звідки взялася така ідіома, та чому вона має таке значення – складна етимологічна проблема. Словосполучення стає фразеологічним зрощенням з різних причин. Це як «переосмислення та втрата прямого значення компонентами, так і поява нового образу. Або це може відбуватися через різні емоційні й експресивні фактори» [6, с. 167]. Тому дослівно перекласти фразеологічне зрощення

іншою мовою неможливо – тільки знайти ідіому, що є еквівалентом, або перекласти одним словом чи вільним словосполученням.

Значимість фразеологічних сполучень ґрунтується на тому, що їх базисом є переносне значення компонентів, хоча потім вони можуть втратити свої переносні значення та перестати бути зрозумілими з точки зору сучасних мов [5, с. 143]. Лише в історичному аспекті може бути розкрита образність фразеологічних зрощень [34, с. 35]. Крім того, фразеологічні зрощення мають й інші своєрідні ознаки, наприклад:

- наявність у їх складі нейротизмів, тобто слів, яких не існує ніде окрім даного зрощення і які будуть незрозумілими з погляду сучасної мови;
- наявність у своєму складі архаїзмів;
- синтаксична неподільність;
- у більшості фразеологічних зрощень не допускається перестановка компонентів;
- непроникність – коли до складу зрощення не можна додавати інших слів [34, с. 38].

Фразеологічні єдності (нім. *phraseologische Einheiten*) є семантично неподільними, цілісними за змістом стійкими словосполученнями, наприклад: *Öl ins Feuer gießen; Stroh im Kopf haben; wie ein Buch reden* [48]. Загальне значення таких фразеологічних одиниць мотивується семантикою слів-компонентів, що входять до їх складу.

У порівнянні з фразеологічними зрощеннями, фразеологічні єдності ширші та різноманітніші за будовою і можуть допускати в мові вставку інших слів між своїми частинами. На відміну від ідіом, вони характеризуються образністю та емоційно-експресивним забарвленням. Утім в обох типах образність значення, що сприяє їх нерозкладності, не дозволяє замінювати компоненти фразеологізму, щоб не втратити значення цілого, а отже, і втратити вираз як мовну одиницю [8]. Фразеологічні єдності та фразеологічні

зрощення можна замінити синонімами чи іншими варіантами. В. В. Виноградов зазначає, що саме через це фразеологічні зрощення та єдності стають «потенційними еквівалентами слів» [6, с. 157].

Варто наголосити, що хоч фразеологічні єдності дещо наближені до фразеологічних зрощень за своєю образністю та метафоричністю, проте їхній образний зміст може розкритися тільки діахронічно, так як у фразеологічних єдностях переносність та образність тлумачаться вже з погляду сучасної мови. Говорячи щодо фразеологічних єдностей, В. В. Виноградов зауважив, що образність є характерною ознакою тільки цього типу фразеологічних одиниць.

За переконанням В. Н. Телії, у зв'язках між мотивованими компонентами фразеологічної єдності яскраво відчувається метафоризація [36, с. 51]. Для того, щоб зрозуміти значення фразеологічної єдності варто її компоненти сприймати у переносному значенні. Фразеологічні єдності, на противагу фразеологічним зрощенням, до свого складу не включають слів, які не будуть незрозумілими з погляду сучасної мови. Фразеологічні єдності можна охарактеризувати наступними ознаками:

- яскравою образністю;
- збереженням семантики деяких компонентів;
- неможливістю замінити одні складники іншими;
- емоційно-експресивною забарвленістю;
- здатністю вступати у синонімічні відносини із окремо взятими словами чи іншими фразеологізмами.

Фразеологічні сполучення (нім. einfache phraseologische Verbindungen) – стійкі вмотивовані звороти, тобто їх цілісне значення впливає зі значень складових їх окремих слів, наприклад: *Abschied nehmen; Erfolg, Interesse, Aussichten haben; zum Ausdruck bringen*. Це такий «вид фразем, який виникає завдяки реалізації невільних значень слів, які не є безумовними семантичними одиницями» [6, с. 159], так як їм властива певна підпорядкованість їх складових частин. У фразеологічних зворотах одне слово є семантично

обумовленим і його не можна замінити, а в інших словах допускаються взаємні заміни чи підстановки. Вони також можуть сполучатися з іншими словами.

За словами Г. М. Удовиченка, фразеологічні сполучення – «це смислові одиниці, складові частини яких, становлять для носіїв української мови уже звичну сполуку, близьку до традиційного лексико-граматичного утворення, семантика якого невиразно аргументується лексичним значенням його складових» [56, с. 83]. Складові елементи такого типу фразем зберігають свою суть та можуть бути частиною інших фразеологічних комбінацій.

Сутність цього типу фразеологізмів полягає у тісному зв'язку між значеннями компонентів та особливостями їх синтаксичної структури. Фразеологічне сполучення характеризується фразеологічною зв'язністю їх компонентів. Саме це і вирізняє фразеологічні сполучення від вільних сполучень. Відповідно, фразеологічні сполучення можна охарактеризувати наступними ознаками:

- варіантністю одного із компонентів;
- можливе включення прикметників;
- допустима перестановка компонентів;
- вільне вживання одного складового компоненту і обмежене вживання іншого.

Н. М. Шанський додав ще один тип фразеологічних одиниць – **фразеологічні вирази**. Він визначив, що вони є відтворюваними мовними зворотами, у складі яких наявні слова з вільним значенням [40, с. 84]. Фразеологічними виразами є прислів'я, приказки, мовні штампи, кліше та крилаті вирази. Вони характеризуються буквальним значенням своїх компонентів, а у їх складі прислів'я та приказки використовуються у прямому значенні, без жодного алегоричного змісту, наприклад: *Adel liegt (sitzt) im Gemüte, nicht im Geblüte; All Ding währt seine Zeit* тощо.

Вказана класифікація є спільною для багатьох мов, тоді як у контексті німецької мови доцільно також звернути увагу на традицію класифікації

фразеологічних одиниць у німецькій лінгвістичній традиції. Так, німецькі вчені відмежовують, із суто структурних межувань, парні сполуки слів (Zwillingsformen), які за ступенем зчеплення та переосмислення компонентів відносять частково до єдностей, а частково – до ідіом.

Також звернемо увагу на класифікацію фразеологізмів за В. Фляйшером, який послуговується морфологічно-синтаксичним критерієм розмежування типів фразеологізмів німецької мови [43]. У разі такої класифікації розглядаються частини мови окремих компонентів та надалі диференціюються за основними компонентами:

- іменникові (substantivische) – складаються з «основного слова» та його ознаки, наприклад: *der Bund fürs Leben*;
- прикметникові (adjektivische) – автори приділяють мало уваги цій категорії, оскільки вона не є численною, наприклад: *fix und fertig*;
- прислівникові (adverbiale) – до цієї категорії входить велика кількість фразеологізмів, які часто зустрічаються, наприклад: *unter vier Augen, im großen und ganzen*.
- дієслівні (verbale) – у цьому випадку до складу кожного словосполучення входить дієслово, що має функцію присудка. Ця категорія найпоширеніша з усіх.

Натомість, прийменникових, займенникових та фразеологізмів-вигуків В. Фляйшер окремо не розглядає. В. Фляйшер вказує також на різні складнощі у поділі деяких класів фразеологізмів. Одна з таких складнощів – визначення класу фразеологізмів з дієсловом *sein*. Це дієслово є у фразеологізмах допоміжним і не має самостійної семантики, як інші дієслова у дієслівних фразеологізмів.

В. Фляйшер пише, що у разі, коли дієслово *sein* не є компонентом фразеологізму (а сам фразеологізм, у такому випадку, не є дієслівним), вживання іменникової частини фразеологізму без дієслова *sein* можливо без зміни значення фразеологізму, і тоді перед нами іменниковий фразеологізм. В інших випадках фразеологізми з *sein* поділяються на дієслівні, прислівникові

та прикметникові (прислівникові фразеологізми – фразеологізми, які без дієслова *sein* вживаються у тому ж значенні у якості обставини, прикметникові – як означення). Схожа ситуація виникає і з дієсловом *haben*, яке може вживатися і в дієслівних, і в іменникових фразеологізмах. В. Фляйшер також зазначає, що існує тенденція розвитку іменникових фразеологізмів із дієслівних.

Морфологічно-синтаксична класифікація фразеологічних одиниць В. Фляйшера найбільш вдало застосовна для аналізу функцій фразеологізмів у реченні і, отже, їх функцій при створенні зв'язності у тексті. Наприклад, фразеологічні одиниці можуть використовуватися у якості одного з однорідних членів речення і за рахунок такого вживання створювати в цьому реченні зв'язність. Крім того, докладний опис варіантів структури фразеологічної одиниці за В. Фляйшером дозволяє розглянути вплив окремих компонентів фразеологічної одиниці на створення зв'язності у тексті.

Інший дослідник Г. Бургер у своїй базовій класифікації [43] виділяє наступні типи фразеологізмів:

- 1) референціальні фразеологізми (нім. *referentielle Phraseologismen*) – відносяться до об'єктів, процесів, явищ дійсності (реальної або фіктивної), наприклад: *schwarzes Brett*;
- 2) структурні фразеологізми (нім. *strukturelle Phraseologismen*) – встановлюють граматичні відносини, наприклад: *in Bezug auf*;
- 3) комунікативні фразеологізми (нім. *kommunikative Phraseologismen*) – мають певну задачу при установці, визначенні, виконанні та завершенні комунікативних дій. Такі фразеологізми також можна назвати рутинними формулами (нім. *Routineformeln*), наприклад: *Guten Morgen*.

Референціальні фразеологізми Г. Бургер, у свою чергу, поділяє на номінативні та пропозиціональні. З синтаксичної точки зору він говорить про фразеологізми, що співвідносяться з членами речення (*satzgliedwertige*) і співвідносяться з реченням (*satzwertige*), а також ті, що співвідносяться з текстом (*textwertige*). Номінативні фразеологізми Г. Бургер далі класифікує за

ознакою ідіоматичності та виділяє у цьому класі ідіоми (Idiome), часткові ідіоми (Teil-Idiome) і колокації (Kollokationen). Серед пропозиціональних фразеологічних одиниць Г. Бургер виділяє:

1) стійкі фрази (Feste Phrasen) – відповідні реченням формулювання, що, як правило, експліцитно примикають до контексту: *Das schlägt dem Fass den Boden aus*;

2) топічні формули (Topische Formeln) – формулювання, які не мають лексичного елемента, який зв'язує їх із контекстом. Топічні формули, у свою чергу, діляться на прислів'я і загальні місця: *Morgenstund hat Gold im Mund; Was man hat, das hat man*.

Синтаксичній класифікації фразеологізмів Г. Бургер приділяє мало уваги. Більш докладно синтаксичну класифікацію фразеологізмів розробив В. Фляйшер. Крім базової класифікації, Г. Бургер описує і окремі класи фразеологізмів, виділені за іншими критеріями. Один з таких класів – створення за моделлю (Modellbildungen). До нього входять фразеологізми, утворені за загальними структурними схемами, які мають постійну семантичну інтерпретацію. Компоненти таких фразеологізмів в більшій чи меншій мірі можуть піддаватися замінам – модель – X um X: *Glas um Glas; Stein um Stein*.

Наступний клас, розглянутий Г. Бургером – це парні поєднання слів (Zwillingsformeln / Paarformeln). Такі фразеологізми можна вважати особливим випадком створення за моделлю. Вони утворюються за таким зразком: два слова однієї частини мови або одне двічі вжите слово зв'язуються *und*, іншим сполучником або прийменником у парне поєднання. У тому випадку, коли в парне поєднання входять два різних слова, їх порядок або чітко встановлений, або є більш кращий варіант порядку слів: *klipp und klar*.

Компаративні фразеологізми (komparative Phraseologismen) також можна віднести до утворень за моделлю. Компаративні фразеологізми (або «фразеологічні порівняння» – phraseologische Vergleiche) містять стійке

порівняння, яке часто служить для посилення дієслова або прикметника, спожитого у вільному значенні: *frieren wie ein Schneider*.

Отже, лінгвісти розглядають фразеологічні одиниці як окремі мовні одиниці, що мають низку характеристик, які відрізняють їх від інших мовних рівнів. Учені вивчали і продовжують вивчати фразеологізми у різних аспектах і класифікують їх спираючись на різні ознаки. Запропоновано низку класифікацій, залежно від того, який принцип взято за основу (структурний, семантичний, морфологічний, генетичний, стилістичний, граматичний тощо).

1.3. Семантика та структура німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом

Видатний вітчизняний мовознавець О. О. Потебня висловлював таку думку стосовно того, що «мова в усьому без винятку символічна» [33, с. 269]. Варто зазначити, що концепт «колір» як один із видів словесних образів є нерозривно пов'язаним з людським досвідом. Кожен народ звертався до образів предметів та явищ, які оточують його в повсякденному житті та перетворював їх на символи.

1.3.1. Ахроматичні та хроматичні кольорономінації у фразеологічній системі німецької мови

У цьому дослідженні нашу увагу зосереджено на вивченні фразеологічних одиниць німецької мови, що мають у своєму складі колоративний компонент. Під час сприйняття людиною кольору виникають психофізіологічні реакції на світлові випромінювання від різноманітних предметів, якими віддзеркалюється та випромінюється світло (джерело світла) [21, с. 13], тому колір вважається суб'єктивною властивістю світла. Всі кольори мають свої відрізки серед діапазону світлових хвиль. Саме під час сприйняття людським оком цих хвиль і виникає колір [20, с. 35].

Варто зазначити, що кольороназви у складі фразем у певних випадках можуть втратити своє початкове значення (колірний атрибут) і набути абсолютно різних семантичних відтінків. Із деяких фразеологічних одиниць можна виділити значення складових, а з деяких – ні, бо цілісне значення фраземи визначає саме взаємодія її компонентів. У різних типах фразеологізмів різною мірою виявляється семантика їх складових. Класифікувати такі фразеологічні одиниці варто за типом переосмислення, так як деактуалізація слова у складі фраземи безпосередньо пов'язана з переосмисленням значення самого виразу. А. В. Кунін класифікує їх на фразеологізми-порівняння, фразеологізми-метафори та фразеологізми-метонімії [32, с. 81].

За думкою Т. М. Гайдукової лексеми на позначення кольору класифікують на основні та неосновні. До числа основних нею відносяться:

- 1) кольороназви, якими позначаються ахроматичні кольори: *weiß, schwarz, grau*;
- 2) кольороназви, якими називаються хроматичні кольори: *blau, braun, rot, grün, gelb*.

До неосновних кольороназв належать всі інші, похідні від основних кольорів [7, с. 12].

Ахроматичними кольорами у живописі називаються ті, які не мають тепло-холодних відтінків, а один від одного вони відрізняються тільки за ступенем світлості. Як ахроматичні (безколірні) розглядають такі кольори, як білий, чорний і всі проміжні між ними відтінки сірого кольору. Здатність предмета відбивати більшу чи меншу кількість світлових променів регулює світлість кольору. Ми бачимо поверхню світлішою, коли вона відбиває більше світлових променів, а темнішою – якщо менше.

У німецьких ФО з компонентом кольору чільне місце посідає **білий (weiß)** – який має колір крейди, молока, снігу; світлий; посивілий, сивий, сивоволосий; зблідлий, блідий; безколірний, безбарвний, прозорий; посивілий, сивий, сивоволосий [52, с. 51]. У германській філології семантика

цього кольору пов'язана з чистотою, невинністю, спасінням, відвертістю, відкритістю, простотою, правдою, наприклад: *weiße Weste haben* (бути невинним) [60, с. 583]; *ein weißes Blatt Papier* (чистий аркуш паперу) [51, с. 583]; *ein weißer Fleck auf der Landkarte* (нерозгадане місце на карті) [51, с. 583].

У німецькій мові білий колір сприймається як світлий, яскравий, з властивістю світитися. Ця барва викликає радісний, оптимістичний настрій, символізує світле, життєрадісне начало: *eine weiße Hemdbrust* (мати незаплямовану репутацію) [60, с. 583].

Ця кольороназва переважно має позитивну конотацію, утім, зустрічаються і негативні значення: холод, сніг, зима, хвороба, лікарня: *er ist ganz weiß im Gesicht* (збліднути) [60, с. 583].

Повною протилежністю білому є **чорний (schwarz)** – колір сажі, вугілля, найтемніший колір [56, с. 1381]. За словами О. О. Потебні: «чорний колір, утворюючись від вогню, має значення безладу, ненависті, смутку, смерті, що є протилежним до переносних значень світла» [43]. Характерна риса чорного полягає в тому, що він має символічне значення, яке бере свій початок із міфічних уявлень людини, які закріплені в фольклорі та які символізують нещастя, лихо. Він символізує темноту, печаль, ненависть, смерть [25, с. 105].

Тому фразеологічні одиниці з компонентом чорного кольору мають конотацію негативу, песимістичного настрою чи відчуття, горя, невдачі: *etw. schwarz (schwarz in schwarz) (an)sehen/malen* (бачити щось в похмурому світлі); *schwarz sehen* (бути песимістично настроєним; бачити, що справи кепські); *j-m wurde schwarz vor Augen* (у когось в очах потемніло; комусь світ замакітрився); *mit etw. sieht es schwarz aus* (з чим-небудь кепські справи) [60, с. 182]; *die schwarze Kugel gezogen haben* (зазнати невдачі, невдалий вибір) [60, с. 413].

Крім цього, чорний колір як складова сталого виразу може позначати приниження, руйнування, зло: *j-n schwarz ärgern* (довести когось до нестями); *bis er schwarz wird* (довіку; поки не почорніє; поки на ньому шкура не

загориться); *schwarz abgeschrieben sein bei j-m* (мати погану репутацію в когонебудь) [60, с. 182].

У німецькій мові закріпилось значення чорного кольору як кольору нелегальних, незаконних, заборонених або не загальноприйнятих дій, обману, зради: *er ist dort (im Zirkus, Theater u. a.) schwarz gewesen* (він пройшов туди (в цирк, театр тощо) зайцем (фуксом), без квитка); *hier wird alles schwarz verkauft* (тут все розпродається з-під поли) [58, с. 545]; *schwarz (über die Grenzen) kommen* (нелегально проходити (кордон)) [60, с. 182].

Відомо, що дуже часто у фразеологізмах часто протиставляються добро і зло, радість і сум, щастя і горе. У таких випадках в усталених одиницях німецької мовної картини задіяні колористичні компоненти *weiß* та *schwarz*, щоб відобразити ці протиставлення: *aus schwarz weiß und aus weiß schwarz machen* (називати чорне білим і біле чорним); *schwarz auf weiß* (чітко, ясно, недвозначно); *wie schwarz und weiß* (зовсім різні, несумісні речі) [60, с. 182].

Іноді зустрічаються фразеологічні одиниці без колоризації (надання предметам чіткого кольору), лише відтінок, що вказує, світлим чи темним є предмет, явище тощо. Так само як їх яскраві відповідники, кольороназва **темний (dunkel)** має конотацію негативного, незаконного, прихованого: *etw. Vor j-m dunkel halten* (приховувати що-небудь від когонебудь) [60, с. 136]; а **світлий (hell)** означає чистоту, ясність, справжність, непідробленість: *hell und klar sein* (бути зовсім очевидним, ясным); *heller Wahnsinn* (справжнє безумство); *helle, daß (mich) die Augen beißen* (ясно як Божий день) [60, с. 285].

Сірий (grau) – є кольором, середнім між чорним та білим; барвою попелу; тварини сірої масті [59, с. 1130]. Крім цього, сірий колір є неясним, тьмяним, позначає одноманітність, моральну та духовну ницість, життєву порожнечу: *als graue Elend kriegen* (увадатися в розпач); *grau in grau або alles in grau sehen* (у сірих тонах, невизначно) [60, с. 279].

Часто вживається також *grau* (сірий) для позначення діяльності, що знаходиться на межі чогось (так як сірий колір складається з чорного і білого): *das ist nicht grau und nicht grün* (ні ті, ні се) [60, с. 279].

У німецькій мові знаходимо також такі сталі вирази з цим прикметником, які означають сивину, старість, давнину, похилий вік: *alt und grau werden* (постаріти й посивіти), *graue Vorzeit (або Zeit)* (сива давнина) [60, с. 279].

Звернемо також увагу й на зміст системи ФО німецької мови з хроматичними кольороназвами. До хроматичних відносяться всі барви сонячного спектра: червоний, оранжевий, жовтий, зелений, синій, голубий, фіолетовий. До основних кольорів спектра належать червоний, жовтий і синій. Хроматичні кольори діляться на теплі і холодні. Теплі кольори включають яскраві кольори, які передають відчуття тепла і сонячного світла – червоного, оранжевого, жовтого, а також зеленого, коричневого, бордового кольорів з відтінками перших трьох (жовто-зелений, оранжево-коричневий, червоно-бордовий). До холодних – синій, зелений, фіолетовий і голубий.

Червоний (rot) колір, що стоїть перед помаранчевим, має забарвлення одного з основних кольорів спектра. Це колір крові та схожих до нього відтінків [56, с. 1384]. Символіка червоного кольору найширша. Цей колір із найдавніших часів цей колір викликав інтерес. Головним значенням прикметника *rot* у давньонімецькій мові було «червоний». Іменник *rota* позначав «рум'янець», «червоність»; дієслово *roten* мало значення «почервоніти», «мерехтіти червоним кольором». Пізніше слово *rot* набуло значення «червоний», «рудоволосий» (*rothaarig*), а також почало використовуватись зі семантикою «хитрий», «неправдивий» [16, с. 8].

Зараз у німецькій культурі червоний колір символізує пристрасть, перемогу, свято, революцію, свободу, кохання, життя. Цей колір у багатьох народів, зокрема й у слов'янських, позначає красу та найвищу міру явища або почуття [25, с. 105]. Німецька мова багата на сталі вирази, у яких домінує червоний колір. У фразеологічному фонді німецької мови зустрічаємо цей колоронім як у негативному, так і у позитивному значеннях. Фразеологізми з компонентом червоного кольору можуть мати конотацію особливої,

довгоочікуваної події, свята: *einen Tag im Kalender rot anstreichen* (особливо відмічати який-небудь день) [60, с. 365].

Природою закладено, що під час відчуття деяких емоцій, таких як обурення, гнів, люті чи сорому, наше обличчя червоніє. Через це утворились деякі фразеологічні звороти із компонентом червоного кольору: *rot anlaufen (werden)* (почервоніти, залитися фарбою); *j-n rot machen* (примусити когось червоніти); *es war ihm rot vor den Augen* (лють засліпила його) [58, с. 500]; *rot sehen* (розлютуватися) [60, с. 140].

Окрім того, червоний колір може асоціюватися з грошима, копійками, або бідністю. Таке трактування цього кольору висвітлено у наступних фразеологічних одиницях: *keinen (або nicht einen) roten Heller besitzen* (й гроша не мати за душею, не мати ані копійки за душею); *keinen roten Heller zahlen* (ні заплатити ані гроша) [60, с. 321].

Називання лексем за колірною подібністю, здійснюється за семантичним принципом як результат встановлення зв'язків між уже відомими предметами та явищами об'єктивної діяльності [19, с. 22]. У фразеологічному складі німецької мови до назв кольорів, утворених за колірною подібністю, що передають різні відтінки червоного, належить **рожевий (rosa)** – світло-червоний [56, с. 1038]. Цей колір означає щось секретне, приховане, що пішло від древніх римлян, для яких роза була емблемою таємниці: *etw. sub rosa sagen* (сказати що-небудь під великим секретом) [51, с. 500].

Синій (blau) – який має відтінок синього кольору [56, с. 1123]. Менш поширеним, але семантично багатим є синій колір. Колір символізує безхмарне небо, нездійсненні мрії, нескінченність, чистота, дворянство: *die blaue Blume* (блакитна квітка, втілення нездійснених мрій), *blaues Blut* (блакитна кров, дворянське походження), *die blaue Ferne* (туманна далечінь, невиразність, невизначеність) [60, с. 106]; *sein blaues Wunder erleben* (почути, побачити щось дивовижне) [60, с. 332].

Цей колір також означає й щось негативне: сп'яніння, омана, неприємний зміст повідомлень або подій, злість: *blau machen* (прогулювати, пиячити); *blau reden* (брехати, забрехатися); *blau (unschuldsblau) sein* (бути дуже п'яним, бути дуже дурним) тощо.

Неоднозначним є і **зелений колір (grün)** – один з основних кольорів спектра – середній між жовтим та блакитним; який має колір трави, листя, зелені [59, с. 63]. У фольклорі давніх германців існує дві віхи, пов'язані з поняттям кольору «зелений». Перша віха пов'язана з самою природою – вона захищає людину від невдач, поганого впливу, сприяє зародженню чогось нового, а друга – це колір духів, демонів, що завдають шкоди природі та людству.

Тож з одного боку зелений колір асоціюється з природою, весною, молодістю, здоров'ям, життям, спокоєм, радістю: *noch zu grün sein für* (бути занадто молодим, недосвідченим) [58, с. 249]; *ein grüner Junge* (жовторотий хлопчак, молокосос) [60, с. 283]; з іншого, це колір ревнощів, злості, непостійності: *j-n grün und blau schlagen* (побити кого-небудь мало не до смерті); *sich grün und gelb ärgern* (злитися, лютувати) [58, с. 249].

Варто зазначити, що у німецькому фразеологічному складі зелений колір також має конотацію зарозумілості, надмірної любові до себе: *sich grün machen* (бути надто високої думки про себе); *j-m nicht grün sein* (не бути прихильним до кого-небудь, недолюблювати когось) [60, с. 283].

Треба відзначити ще одну особливість, пов'язану з кольором *grün*, – це розуміння під цим поняттям початку зародження того чи іншого об'єкта або явища: *j-m grünes Licht geben* (дати зелену вулицю кому-небудь) [60, с. 24].

Жовтий (gelb) колір, що також має забарвлення одного з основних кольорів спектра, є середнім між помаранчевим та зеленим [59, с. 369]. У фразеології німецької мови зафіксовано саме негативне значення цього прикметника. Жовтий колір часто символізує такі людські якості, як нещирість, заздрість, озлоблення: *Gelb und grün werden* (позеленіти від

зздросців, злості) [60, с. 224]; *der gelbe Neid* (чорна заздрість) [60, с. 75]; *sich gelb und grün ärgern* (позеленіти від злості) [58, с. 45].

Цей колір також співвідносять з блідим кольором обличчя, поганим самопочуттям, хворобою: *es wurde ihm gelb und grün vor den Augen* (в очах у нього потемніло, у нього круги пішли перед очима) [58, с. 224].

Генетично спорідненим з *gelb* є **золотий колір (golden)** – який своїм кольором нагадує золото; блискучо-жовтий, оранжевий [59, с. 381]. Сталі вирази з компонентом *golden* носять переважно позитивний характер. У фразеологічному складі німецької мови цей колір може мати як пряме, так і переносне значення.

Відомо, що *golden* асоціюється з золотом, грошима, прибутком, багатством: *die goldene Kalb* (символ багатства – золотий телець) [60, с. 364]. До того ж його переносне значення навпаки символізує щось піднесене, визначне, почесне, нематеріальні, духовні цінності: *die goldene Hochzeit* (золоте весілля) [60, с. 343]; *das goldene Buch* (почесна книга); *die goldene Mitte* (золота середина) [60, с. 275]; *goldene Worte* (напутні слова, побажання) [60, с. 327].

Коричневий колір (braun) – кольору кориці або смаженої кави; брунатний [52, с. 575]. Цей прикметник є рідким у використанні у народних традиціях, образах, казках і фольклорі [16, с. 13]. Наступні приклади підтверджують обмежене символічне значення аналізованої кольороназви і визначають, що цей колір вживається переважно у прямому значенні: *braunes Haar* (каштанове волосся); *braune Augen* (карі очі); *braune Haut* (засмагла шкіра) [51, с. 285].

Утім, окрім прямого, коричневий колір іноді має переносне значення. Цей колір пов'язують із фашизмом та нацистами: *braune Vergangenheit* (нацистське минуле) [51, с. 285].

Як засвідчує аналіз ФО з різними типами кольороназв, вони також мають різну структуру та утворюються за різними схемами. Це зумовлює

необхідність вивчення словотвірних характеристик ФО німецької мови з компонентами-кольору

1.3.2. Словотвірні моделі німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом

Кольороназви є прикметниками і у складі ФО вони сполучуються з іншими частинами мови, утворюючи сталий вираз. Можна виокремити декілька словотвірних моделей, за якими утворюються ФО німецької мови з кольороназвами. Зокрема, словотворча деривація ФО з колоративним компонентом може утворюватися за такими основними моделями: Adj + S, Adj + Adj, Adj + V [31, с. 13].

Зокрема, за моделлю **Adj + S** можуть утворюватися ФО з використанням усіх з розглянутих раніше типів колоронімів, наприклад: *das braune Netz* – «коричневе павутиння» (про націонал-соціалістів); *der grüne Bericht* – дослівно «Зелена Доповідь» (звіт про стан сільського господарства); *der gelbe Neid* (чорна заздрість); *ein blauer Brief* (офіційне письмове повідомлення про звільнення з роботи або про неуспішність учня); *blauer Montag* (прогул у понеділок) тощо [11].

Зустрічається і словотвірна модель ФО за схемою **Adj + V**, наприклад: *blau machen* (прогулювати); *blau anlaufen lassen* (безсоромно набрехати); *blau and blaß ärgern* (сердити, допекти комусь); *schwarz fahren* (їздити зайцем, без квитка); *schwarz gehen* (браконьєрити або нелегально переходити кордон); *blau sein* (бути п'яним); *j-n blau und grün ärgern* (роздратовувати кого-небудь) [31, с. 10].

Окрім того, є і менш поширена модель утворення ФО німецької мови з компонентом кольороназвою – **Adj + Adj**. Цю модель можна поділити на два різновиди структурних варіантів [31]:

- 1) ФО, де колоронім буде виступати першим компонентом;
- 2) ФО, де колоронім буде вже другим компонентом.

До складу першого структурного варіанту будуть належати складні ФО, такі як: *rotwangig*, *gelbreif* (зрілий); *rotbäckig* (здоровий); *blaublütig* (шляхетний). До складу другого, більш кількісно представленого варіанту відносяться наступні ФО: *maigrün* (зелений, як у травні рослинність); *rabenschwarz* (чорний, як ворон) тощо.

Утім, як показує аналіз, словотвірні моделі ФО з компонентом-кольороназвою не обмежуються лише цими трьома структурними типами. Більш розгалужена структура моделей активності колоронімів у процесах фразоутворення включає п'ять граматичних моделей: $\text{Adj} + \text{S}$, $\text{Adj} + \text{S} + \text{V}$, $\text{Präp} + \text{Adj} + \text{S} + \text{V}$, $\text{Adj} + \text{Konj} + \text{Adj} + \text{V}$, $\text{Adj} + \text{Konj} + \text{Adj} + \text{Präp} + \text{S} + \text{V}$, із яких найбільш поширеними є моделі $\text{Adj} + \text{S}$, $\text{Präp} + \text{Adj} + \text{S}$, $\text{Adj} + \text{S} + \text{V}$ [31, с. 15].

Зокрема, ФО, до числа яких включаються всі колороніми, утворюються найчастіше за такою граматичною моделлю, як $\text{Adj} + \text{S}$, наприклад: *Rote Kaderschmiede* (кузня кадрів, що є прихильниками лівих партій); *grüne Abgeordnete* (депутати партії «Зелених»); *die schwarze Woche* (страшний тиждень); *das schwarze Gold* (нафта) [31].

Часто до складу фразеологізмів німецької мови входять прийменники. У такому випадку виникає граматична модель **Präp + S + V**, яка представляється наступними фразеологічними одиницями: *ins Blaue fahren* (поїхати в невідоме місце); *ins Blaue hinein reden* (молоти нісенітницю); *ins Blaue schießen* (без мети щось зробити); *ins Blaue treffen* (промахнутися, потрапляти пальцем у небо) тощо [31].

Виокремлюємо також і ФО, утворені за моделлю **Adj + S + V**, наприклад: *roten Kopf bekommen* (червоніти); *grüne Produkte kaufen* (купляти екологічно чисті продукти); *ein blaues Wunder erben* (пережити дуже неприємний сюрприз); *schwarze Gedanken haben* (мати похмурі думки) [31]. До цієї моделі також може додаватися прийменник, у такому випадку отримуємо словотвірну модель **Präp + Adj + S + V**, наприклад: *mit roten Ohren abziehen* (соромитися);

auf einen grünen Zweig kommen (у житті мати успіх); *mit einem blauen Auge davonkommen* (відбуватися легким переляком); *in die schwarzen Zahlen kommen* (отримати прибуток); *unter dem grünen Rasen ruhen* (померти); *vom grünen Tisch aus entscheiden* (бюрократично що-небудь вирішувати); *über grüne Seife reden* (висловлюватися нерозумно та незрозуміло) [31].

Наступна група ФО утворюється на моделлю **Adj + Konj + Adj + V**, наприклад: *gelb und grün werden* (розлютитися); *grün und blau (vor Ärger) werden* (сказитися); *sich grün und gelb ärgern* (бути дуже роздратованим); *j-n blau und grün ärgern* (злити, дратувати когось); *j-n blau und grün schlagen* (побити, відгамселити когось); *j-m grün und blau vor den Augen werden* (стало погано комусь) [31].

За словотвірною моделлю **Adj + Konj + Adj + Präp + S + V** утворюються переважно ФО, до складу якої входять колороніми *grün* та *gelb*. Ця модель, зокрема, представляється наступними прикладами ФО німецької мови: *grün und gelb vor Neid werden* (дуже заздрити); *grün und gelb vom Ärger werden* (сильно дратуватися); *sich gelb und grün ärgern* (скаженіти, бути в нестямі); *jmdm. wird es grün und gelb vor den Augen* (втрачати свідомість).

Окрім того, у сучасній німецькій мові використовуються також ФО, які включають до свого складу дві чи три кольороназви, наприклад: *die rot-grüne Rentenreform*, *rot-grüne Koalition*, *schwarz-gelben Koalition* тощо. Таке використання колоронімів пов'язане, переважно, з політичною діяльністю. Їх вживання для означення одного іменника у складі сталого виразу свідчить про співпрацю різних політичних сил.

Окрім наведених словотвірних моделей, Л. А. Ковбасюком розглядається семантичне трансформування дериватів із компонентом кольороназвою [31]. Зокрема, дослідник виділяє похідні і складні кольороназви, що входять до складу ФО. До складу першої групи входять:

- 1) похідні іменники, що утворюються від кольороназви за допомогою:
 - 1) афіксального словотворення від основних кольороназв, окрім *grau*, з використанням суфікса *-er*, наприклад: *Grüner*;

2) субстантивації основних кольороназв *gelb, grün, blau, braun, schwarz* і *weiß*, за допомогою яких позначають певні професії, раси або об'єкти реального світу: *die Blaue; großes Schwarzes* тощо;

2) похідні дієслова, що формуються суфіксальним способом словотворення від основних кольороназв, таких як *weiß, blau, schwarz* за допомогою суфікса *-en*, наприклад: *schwärzen; bläuen, blauen; weißen* [31].

Друга група кольороназв, які входять до складу німецьких фразеологізмів, налічує:

1) складні іменники: *Schwarzhemden*;

2) складні прикметники: *immergrün; käseweiß*;

3) складні дієслова: *schwarzarbeiten; sich weißbrennen* [15, с. 14].

Як результат, до складу фразеологічної системи німецької мови входять первинно-номінативні, вторинно-номінативні, експліцитні та імпліцитні лексеми на позначення кольорів, які наявні у складі ФО. Вони характеризують індивід як біологічну істоту, що має свої фізичні, емоційно-психологічні та етичні якості, свою соціальну природу, а також описують різноманітні види діяльності чи поведінки людини [31].

Висновки до розділу 1

У першому розділі ми з'ясували, що на сьогоднішній день серед дослідників фразеологізмів не існує єдиного трактування концепту «фразеологічна одиниця». У нашому дослідженні розглядаємо фразеологічну одиницю як лексико-граматичну цілісність двох або більше нарізно оформлених компонентів, що граматично організовані за моделлю словосполучення або речення, до того ж неподільною лексично, стійкою у своєму складі та структурі з цілісним значенням відтворення в мові. Загалом, фразеологічні одиниці уможлиблюється схарактеризувати наявністю не менше двох повнозначних слів, семантичною цілісністю, метафоричністю, стабільністю, відтворюваністю тощо.

У мовознавчій науці наявна низка класифікацій фразеологізмів (стилістична, структурна, семантична, морфологічна, граматична, генетична). Найбільш прерогативною серед усіх класифікацій є класифікація фразеологізмів за рівнем семантичної неподільності (фразеологічні єдності, фразеологічні зрощення (ідіоми) та фразеологічні сполучення).

Аналіз семантичних особливостей ФО німецької мови з колоративним компонентом засвідчує, що уможлиблюється виокремлення ФО, де номінують хроматичність та ахроматичність кольористики. Кольорономінації «сірий», «чорний» та «темний» у німецькому фразеологічному фонді набувають негативного смислового забарвлення задля позначення горя, розпачу, різноманітних «гірких» проблем, незаконної чи прихованої діяльності, обману, руйнування. Такі мовні одиниці як «білий» та «світлий» надають позитивної семантики і викликають радісні емоції. До того ж вони відображують конотацію чистоти, реальності, життєвих щасливих моментів.

Хроматичні кольори, як компоненти ФО виконують різні стилістичні функції. Відомо, що червоний, з одного боку – символізує повноту життя, урочистість, свято, а з іншого – гнів, помсту, лють або сором; похідний рожевий відтворює значення чогось прихованого та таємного. Синій колір

також має подвійну конотацію, з одного боку, він передає чистоту, нездійсненні мрії, нескінченність, дворянство, а з іншого, пияцтво, обман, гнів. Так як у колоративному спектрі зелений та жовтий знаходяться поруч, тому у фразеологічному складі німецької мови обидві ці кольорономінації вживаються у значенні заздрощів, ревнощів та злості. Ці одиниці мови також висвітлюють і позитивне трактування: зелений є пов'язаним із природою, молодістю, зародженням нового, до того ж золотий, що є генетично спорідненим із жовтим, уподібнюється із духовністю та шануванням. Коричневий колір здебільшого відтворює первинне значення, утім, інколи його асоціюють із нацизмом та фашизмом.

Вивчення словотвірних моделей ФО з колоративним компонентом виявило, що найбільш продуктивними словотвірними моделями виступають: Adj + S, Präp + Adj + S, Adj + S + V. Серед самих кольорономінацій, що входять до складу ФО німецької мови, наявні первинно-номінативні та вторинно-номінативні, а також імпліцитні та експліцитні одиниці мови.

РОЗДІЛ 2

ПЕРЕКЛАД НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОЛОРАТИВНИМ КОМПОНЕНТОМ

2.1. Прийоми перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом

Звернемося до питання перекладу німецьких фразеологізмів з компонентом-кольороназвою. Передусім, варто визначити основні стратегії перекладу ФО як сталих виразів. Як правило, за основу класифікації таких стратегій береться поняття адекватності перекладу. Адекватним вважається переклад, який відтворює як зміст, так і форму оригіналу засобами мови перекладу. За допомогою лексико-фразеологічної, граматичної і стилістичної заміни можна досягти точності перекладу, а також рівноцінності перекладу та оригіналу [22, с. 21].

З точки зору адекватності перекладу дослідники Т. Левицька та А. Фітерман зазначають, що всі фразеологізми іноземної мови поділяються на три наступні групи:

- 1) ФО, які повністю співпадають з фразеологічними одиницями мови перекладу за формою та змістом;
- 2) ФО, що можуть співпадати за змістом, проте можуть не співпадати за образом, який лежить в основі фразеологізму;
- 3) ФО, що не мають відповідників. Такі одиниці перекладають або за допомогою фразеологічної одиниці, що створена самим перекладачем, або описовим способом [22, с. 106].

Відповідно, всі підходи до перекладу ФО можна розділити на еквівалентні та нееквівалентні. До еквівалентних способів перекладу належить, передусім, переклад з використанням повного або часткового еквівалентів.

Велика кількість німецьких фразеологічних одиниць відтворюються в українській мові за допомогою повних еквівалентів. Еквівалент (повний відповідник) означає наявність в мові перекладу фразеологізму, який є ідентичним за своїми функціями, змістом та за стилістичними характеристиками фразеологізму-оригіналу, який, в свою чергу, повністю співпадає з ним за образним змістом в своїй основі [4, с. 190]. При такому способі перекладу лексична образність фразеологізму не втрачається, утім може порушуватися структура сталого виразу, що полягає у розбіжності зі способами калькування. ФО, які мають повні еквіваленти є і в німецькій, і в українській мові. Це дозволяє відтворити ці фразеологізми при перекладі без вагомих змін.

Окрім того, не виникає майже ніяких перешкод при відтворенні тих ціннісних концептів, які виражені такими ФО, наприклад: *ein weißes Blatt Papier* (чистий аркуш паперу); *ein weißer Fleck auf der Landkarte* (бути білим, нерозгаданим місцем на карті) [13]; *j-m wurde schwarz vor Augen* (у когонебудь в очах потемніло; кому-небудь світ замакітрився); *aus schwarz weiß und aus weiß schwarz machen* (називати чорне білим і біле чорним).

Для перекладача переклад ФО німецької мови за допомогою повного відповідника не становить проблеми – основна задача тут полягає лише у віднаходженні такого відповідника у мові перекладу. Втім, не всі ФО можуть бути перекладені за допомогою повного еквівалента.

Як в німецькій, так і в українській мовах, фразеологічні одиниці можуть бути схожими за лексичним складом, стилістичним забарвленням та комунікативним значенням, проте більшість з них мають власні особливості, і еквівалент (відповідник) зазвичай є не ідентичним, а лише приблизним. Ці ФО можна перекласти за допомогою часткових еквівалентів.

Під час часткового еквівалентного перекладу фразеологізми мови перекладу можуть бути еквівалентними оригіналу за своїми функціями, значенням та стилістичним забарвленням, проте можуть мати зовсім інший образний зміст [4, с. 190]. Ці ФО скоріше за все будуть розбіжними у

лексичному складі чи співпадати за змістом, та при цьому зовсім відрізняться за образом, що лежить у їх основі. Наприклад: *er ist ganz weiß im Gesicht* (збліднути); *hell und klar sein* (бути зовсім очевидним, ясным); *alt und grau werden* (постаріти й посивіти).

У випадку ФО *er ist ganz weiß im Gesicht* втрачається сама кольороназва «білий», натомість використовується частковий еквівалент, який зберігає основне значення ФО – «збліднути». У випадку вислову *hell und klar sein* вихідне значення лексем-складників стало виражене лише частково – «бути зовсім ясным». Якщо ж перекладати цю ФО іншим аналогом – «бути очевидним», то кольороназва зовсім втрачається. Так само відбувається і при перекладі ФО *alt und grau werden*. При перекладі цієї ФО як «постаріти й посивіти» кольороназва *grau* «сірий» втрачається та замінюється аналогом «сивий».

Іншими прикладами використання часткового перекладу для передачі німецькомовних ФО з компонентом-кольороназвою українською мовою можуть слугувати такі вирази:

- *grau in grau* або *alles in grau sehen* – «у сірих тонах, невиразно»;
- *ein grüner Junge* – «жовторотий хлопчак, молокосос»;
- *helle, daß (mich) die Augen beißen* – «ясніше ясного, ясно як Божий день»;
- *der gelbe Neid* – «чорна заздрість».

У деяких випадках аналог, який використовується для перекладу ФО з компонентом-кольороназвою, містить кольороназву, утім інакше, ніж у ФО оригіналу, наприклад: *ein grüner Junge* – «жовторотий хлопчак». У цьому випадку зелений колір в оригіналі замінений на жовтий колір в українській мові. Втім, може використовуватися й повний аналог, наприклад – «зелений хлопчак». Обидва варіанти допустимі в українській лінгвокультурі, оскільки значення зеленого та жовтого кольорів співпадають в німецькій та українській культурах.

Аналогічним чином заміна ключової кольороназви відбувається і при перекладі ФО *der gelbe Neid*. У німецькій лінгвокультурі заздрість пов'язується із жовтим кольором, тоді як в українській мові прийнято говорити про сильну заздрість «чорна заздрість». Відповідно, такий переклад є частковим еквівалентом, оскільки відбувається заміна кольороназви, що входить до складу ФО.

Часткові еквіваленти, що співпадають за змістом, проте мають різні образи, називаються аналогами. Переклад аналогами є достатньо цікавим, оскільки заміна образів часто пов'язана з тим, що експресивне забарвлення не втрачається, а зберігається. Такий спосіб перекладу вважають досить вдалим із точки зору передавання емоційності та змісту. Інколи образи двох аналогів можуть взагалі не мати нічого спільного, проте їх еквіваленти можуть виконувати одну й ту саму функцію та бути вживаними в аналогічній ситуації, наприклад: *weiße Weste haben* – «бути невинним». У цьому випадку втрачається кольороназва, а отже й ключовий образ, який лежить в основі ФО, утім зберігається значення сталого виразу.

У процесі перекладу поданих фразеологічних одиниць краще використовувати саме такі відповідники, що були закріплені у мові перекладу, так як перекладач має дотримуватися принципу перекладу вже чогось звичного для носія німецької мови. Інакше фразеологічна одиниця буде здаватися читачеві чимось дивним або несподіваним. Також не відбудеться декодування закладеної у змісті ФО моралі, повчання.

Так, вислів *weiße Weste haben* складно перекласти дослівно, адже вислів «чистий / білий аркуш» в українській лінгвокультурі має значення початку нового життя, а не невинності. Саме тому доцільно використовувати саме частковий аналог, а не інші типи перекладу.

Тож, у німецькій мові існують ФО, які мають повні або часткові відповідники в українській мові. Саме на прикладі таких варіантів перекладу ФО німецької мови найбільш яскраво проявляються відмінності мовної картини світу двох народів. Виходячи з визначення аналогу, особливістю

даного методу перекладу є наявність у мові перекладу такої ФО, яка буде відповідати перекладній за змістом, функціями та стилістичними характеристикам, але відрізнятись за образним змістом.

Утім, більшість фразеологічних одиниць – це сталі вирази, які є характерними лише для вихідної мови. Вони здатні передавати особливості культури народу. Значення таких ФО можна зрозуміти лише після переосмислення кожного з окремих його складників. У такому випадку застосовується безеквівалентний спосіб перекладу [41, с. 95]. До таких способів перекладу ФО, зокрема, відносять описовий переклад та калькування.

Типовим способом перекладу ФО, які не мають еквівалентів у мові перекладу, є описовий переклад, який означає практично переказ змісту фразеологізму. Описовий переклад застосовують у тому випадку, коли в мові перекладу відсутні необхідні відповідники та неможливо застосувати калькування ФО. Описовий переклад необхідний для пояснення та тлумачення фразеологічної одиниці, яка у тексті перекладу перестає бути самостійною одиницею мови та ніби розчиняється у контексті [4, с. 192].

Під час використання описового способу перекладу, неминучим є втрата стилістичного, емоційно-експресивного та інформаційного значення слова. Це пов'язано з тим, що, у той час як ФО є сталими утвореннями, при описовому перекладі вони перекладаються через вільні вирази. Відповідно, значна кількість їх унікальних властивостей як фразеологічних утворень при такому перекладі втрачаються.

Приклади описового перекладу українською мовою ФО німецької мови, які виражають ключові цінності німецької ментальності, спостерігаємо у наступних випадках: *die goldene Kalb* – «символ багатства – золотий телець»; *eine weiße Hemdbrust* (мати незаплямовану репутацію). У випадку ФО *die goldene Kalb* використовуються елементи як описового перекладу, так і кальки.

Оскільки не обов'язково реципієнт тексту знає значення вислову «золотий телець», використовується одночасно й описовий переклад, який у вільній, не фразеологічній формі передає значення ФО – «символ багатства». У випадку ФО *eine weiße Hemdbrust* дослівний переклад – «біла сорочка на грудях» не матиме сенсу для носія української мови. Саме тому перекладач здається до описового перекладу значення цієї ФО – «мати незаплямовану репутацію».

Вдалим буде застосування описового перекладу якщо перекладач прагне відтворити національно-самобутній вислів, що пов'язаний зі способами мислення народу, його ментальністю, та підходом до розуміння світу. В німецькій та інших мовах існують мовні звороти, яких в українській мові взагалі немає.

Прикладом такого національно-специфічного фразеологічного виразу є німецька ФО *die schwarze Kugel gezogen haben*, яка дослівно означає «витягнути чорну кулю». Оскільки жодних традицій з чорними кулями в українській культурі немає, дослівний переклад неможливий. Саме тому перекладач використовує описовий переклад, вільними виразами передаючи значення ФО – «азнати невдачі» або «зробити невдалий вибір».

Окрім того, при передачі ФО українською мовою нерідко використовується прийом калькування (який також називають дослівним перекладом). При калькуванні ФО відтворюються повністю без будь-яких змін та легко сприймаються читачем [4, с. 190]. Цей спосіб перекладу застосовується тоді, коли перекладена таким чином ФО є цілком зрозумілою для носіїв мови перекладу. Часто за допомогою калькування перекладаються необразні ФО, наприклад: *graue Vorzeit* (або *Zeit*) – «сива давнина». Оскільки в німецькій мові кольороназва *grau* може перекладатися і як «сірий», і як «сивий», то у цьому випадку використовується калькування, або дослівний переклад.

Перекладач має ретельно ставитися до перекладу, адже вибір прийому перекладу дуже важливий для точної передачі значення ФО. Так, дослівний

переклад німецькомовної ФО *die blaue Blume* як «блакитна квітка» не завжди може правильно декодуватися реципієнтом перекладу. У цьому випадку перекладач має спиратися на контекст та використати найбільш доцільний прийом перекладу. Так, якщо декодування читачем дослівного перекладу може утруднюватися, більш доцільно може бути використати описовий переклад «нездійсненна мрія».

А от вислів *blaues Blut* при його дослівному перекладі як «блакитна кров» здебільшого буде зрозумілий українському реципієнту, оскільки такий фразеологізм присутній і в українській мові для позначення значення «дворянське походження».

Дослівний переклад використовується і при перекладі таких ФО німецької мови, як: *die goldene Hochzeit* – «золоте весілля»; *die goldene Mitte* – «золота середина» тощо. А от дослівний переклад ФО *goldene Worte* як «золоті слова» є неправильним, адже в українській мові цей вислів означає дуже правильні слова, мудру пораду, тоді як у німецькій мові значення цієї ФО – «напутні слова, побажання».

Калькування як спосіб перекладу ФО зустрічається досить часто, утім цей прийом не вважається ефективним, оскільки досить рідко він дозволяє створити дійсно адекватний переклад культурно-специфічної ФО. Пояснюється це тим, що калькування є доречним лише у тому випадку, коли такий спосіб перекладу дозволяє довести до читача справжній зміст ФО, лексико-семантичну специфіку іносказання.

Тож, всі прийоми перекладу ФО німецької мови з компонентом-кольороназвою можна розділити на еквівалентні та нееквівалентні. До еквівалентних способів перекладу ФО належать повний або частковий еквівалент. До нееквівалентних способів перекладу, натомість, належать описовий переклад та калькування.

Неправильним буде визначати якийсь один метод перекладу з перерахованих як кращий, оскільки кожен з них доречний у кожній конкретній ситуації. Утім проаналізовані приклади підтверджують гіпотезу про те, що

найбільш вдалий переклад ФО – це передача фразеологізму мовою перекладу за допомогою використання її повного еквіваленту. Питання ж відсутності еквівалентів та аналогів в іншій мові веде до наступної проблеми – проблеми еквівалентності сталого виразу.

2.2. Перекладацькі трансформації при перекладі німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом

У процесі дослідження особливостей перекладу німецьких ФО з компонентом-кольороназвою з'ясовано, що ФО зазнають деяких змін у ході перекладу, що спричинене використанням перекладацьких трансформацій. Розглянемо особливості використання перекладацьких трансформацій при перекладі німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом.

Серед граматичних трансформацій структури ФО при перекладі можна виокремити прийом додавання (або розширення), який полягає у використанні в перекладі додаткових лексичних одиниць для передачі імпліцитних (які мають на увазі, але лінгвістично не виражені) елементів змісту оригіналу. Цей прийом застосовується переважно при використанні описового типу перекладу, наприклад: *das Gelbschnäblchen* – «молода, недосвідчена людина»; *das Grünzeug* – «гурт недосвідчених людей»; *der Schwarzkittel* – «суддя на футболі» або «католицький священник»; *die Schwarzen* – «представники й прихильники Християнської демократичної партії Німеччини» тощо [31].

На противагу прийому додавання використовується також і протилежний прийом – опущення (скорочення), що полягає у відмові від передачі при перекладі семантично надлишкових слів, значення яких несуттєве або легко відновлюються в контексті. Прикладом використання такої перекладацької трансформації, як опущення (скорочення) є переклади таких ФО німецької мови з компонентами-кольороназвами: *mit rotem Kopf dastehen* – «лютувати»; *vor Wut rot anlaufen* – «дуже злитися»; *jmdm. wird es*

grün und gelb vor den Augen – «втратити свідомість»; *von der Sonne braun werden* – «засмагати» тощо [31].

Щодо перекладу структурних компонентів ФО з кольороназвами, то вони можуть перекладатися як послівно у випадку застосування кальки, так і зі зміною структури при перекладі. Так, без змін ФО відтворюється у таких випадках: *das schwarze Schaf* – «паршива вівця»; *ein weiße Rabe* – «біла ворона»; *die Graue Eminenz* – «сірий кардинал»; *graue Maus* – «сіра мишка» тощо. Втім, не завжди виходить у точності зберегти структурні особливості вихідної ФО. У такому випадку використовується перекладацька трансформація перестановки (переміщення). Ця трансформація полягає у тому, що відбувається використання найближчої відповідності перекладній одиниці мови в іншій частині висловлювання в тексті перекладу, зміна порядку слідування одиниць перекладу в порівнянні з порядком слідування одиниць оригіналу [17, с. 35].

Використання прийому перестановки спостерігається у такому прикладі: *grüne Weihnachten* – «Різдво без снігу»; *weiße Weihnachten* – «Різдво зі снігом»; *weiße Ostern* – «Великдень зі снігом». У даному випадку кольороназву замінює вислів «зі снігом» або «без снігу», який використовується не перед, а після ключового іменника у структурі фразеологізму.

Окрім наведених трансформацій, використовується також прийом лексико-семантичної заміни, серед яких основними є прийоми генералізації, конкретизації, логічної синонімії, модуляції. Лексико-семантичною заміною є спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу за рахунок застосування у перекладі одиниць мови перекладу, значення яких не будуть збігатися зі значеннями вихідних одиниць, проте будуть виведені із них контекстуально, використовуючи логічні перетворення певного типу.

Розглянемо деякі з видів лексико-семантичної заміни при перекладі ФО німецької мови з компонентом-кольоронімом. Передусім, це прийом генералізації – заміна одиниці вихідної мови, що володіє більш вузьким

значенням, одиницею мови перекладу із значно ширшим значенням, наприклад: *der Schwarzafrikaner* – «виходець з Африки». У цьому випадку переклад є ширшим за значенням, адже на території Африки живуть не лише чорношкірі народи, тоді як у німецькомовній ФО мова йде саме про чорний колір шкіри, що підкреслено колоративним компонентом виразу.

Аналогічним чином прийом генералізації використовується і при перекладі ФО *das Rotlicht* – «сигнал заборони». Тут також опускається колоративний елемент вихідної ФО, тому семантика вислову при перекладі розширюється – адже сигналом заборони може слугувати не тільки червоне світло, про яке йде мова в німецькому сталому виразі.

Під час перекладу ФО німецької мови з колоративним компонентом застосовують також прийом конкретизації, що означає лексико-семантичну заміну одиниці вихідної мови. Прикладами застосування такої перекладацької трансформації можуть слугувати наступні фразеологічні одиниці: *die gelbe Rasse* – «китайці»; *die braune Epoche* – «епоха правління націонал-соціалістів».

Так, у випадку ФО *die gelbe Rasse* – «китайці» має конкретизований переклад, оскільки жовту шкіру мають не лише китайці, але також і представники багатьох інших народів – представників монголоїдної раси. У випадку перекладу *die braune Epoche* – «епоха правління націонал-соціалістів» значення виразу також конкретизується, оскільки точно вказується назва політичної сили, а не лише її опосередковані ознаки.

Ще однією лексико-семантичною трансформацією є логічна синонімія – заміна одиниці вихідної мови одиницею мови перекладу, що є для даного контексту її синонімом, наприклад: *der Rothaut* – «північноамериканський індіанець». Слова «червоношкірий» та «індіанець» можна вважати синонімами, утім у першому випадку це сталий вираз, який містить у собі кольороназву, тоді як у другому випадку використовується загальна лексема.

Використовується також такий перекладацький прийом, як модуляція (смісловий розвиток) – заміна слова або словосполучення вихідної мови одиницею мови перекладу, значення якої є логічним наслідком значення

вихідної одиниці [4, с. 66]. Наприклад, у випадку перекладу ФО *jmdm. wird es grün und gelb vor den Augen* як «втратити свідомість» у перекладі відображений наслідок значення німецької ФО – якщо у фразеологізмі мова йде про пожовтіння та позеленіння в очах, то при перекладі переданий вже результат такого стану – втрата свідомості.

Окрім структурних та смислових змін у процесі застосування перекладацьких трансформацій при перекладі німецьких ФО з колоративним компонентом, зустрічаються також і граматичні трансформації. Наприклад, часто використовується прийом граматичної заміни, які можуть стосуватися частини мови, форми слова (наприклад, числа іменника, способу дієслова і т. д.). Граматична заміна – це таке перетворення, при якому граматична одиниця в оригіналі замінюється на одиницю в мові перекладу з іншим граматичним значенням.

Прикладом використання граматичної заміни може слугувати такий ФО: *braune Uniform* – «форма націонал-соціалістів». У цьому випадку в оригінальній ФО використовується прикметник *braune*, тоді як при перекладі використовується граматична заміна на складений іменник «націонал-соціалісти».

Таким чином, у ході перекладу німецьких ФО з колоративним компонентом використовуються такі перекладацькі трансформації, як додавання або скорочення, перестановка та граматична заміна, а також лексико-семантичні трансформації генералізації, конкретизації, логічної синонімії, модуляції.

2.3. Семантичні труднощі перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом

Важливим також є вивчення семантичних труднощів перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом. Метою перекладу є ознайомлення читача (слухача), який не розуміє мову оригіналу, із текстом.

Перекласти – означає засобами однієї мови правильно передати текст, який раніше був виражений за допомогою засобів іншої мови. Відмінності між перекладом від переказом полягають у змістовності та правильності передачі матеріалу [38, с. 15].

Коли перекладач працює не механічно, а чітко усвідомлює свою діяльність, то він буде зацікавленим у тому, щоб правильно обрати мовні засоби для передачі тексту. Підбір відповідних мовних засобів, необхідних для правильного тлумачення оригіналу, обумовлюється завданням перекладача об'єктивно відтворити текст оригіналу [38, с. 18]. Дослівний переклад у іншомовного адресата часто викликає нерозуміння, оскільки під час дослівного перекладу порушуються головні правила перекладу – перекладені дискурси на іншомовного адресата мають впливати так само, як на свого впливає оригінал.

Існує кілька труднощів при перекладі німецьких фразеологізмів українською мовою. Одним з таких випадків є невідповідність при перекладі німецьких фразеологізмів, яка відображає нездатність безпосередньо перекласти сенс внутрішніх компонентів німецьких ФО. У той час як внутрішні компоненти фразеологічних одиниць в німецькій мові мають правильне значення, загальне значення ФО побудоване на потужному, яскравому образі. При перекладі таких ФО варто уникати дослівного тлумачення, адже фразеологізм може втратити своє первинне значення.

Наприклад, дослівний переклад ФО *sich die Augen rot weinen* – «плакати аж до червоних очей» можливий в українській мові, утім звучить не звично для українського реципієнта. Так само дослівний переклад вислову *bis über beide Ohren rot werden* як «поки обидва вуха не почервоніють» українською мовою звучить нетипово й не завжди може бути легко декодованим українським читачем. Більш характерне для української мови висловлювання «почервоніти від сорому».

Часто український читач перекладу не може декодувати дослівно перекладений фразеологізм німецької мови, наприклад: *die braune Epoche* – «коричнева епоха» у значенні «епоха правління націонал-соціалістів». Для німців цей ФО номінує історичну реалію, він добре відомий носіям німецької мови, адже закріпився у фразеологічному фонді мови. У той же час для носіїв української мови вираз «коричнева епоха» не є настільки очевидним за своїм значенням, наприклад:

Aus einem ganz neuen Blickwinkel präsentiert der Bildband “Das Gesicht der Diktatur – Das dritte Reich in 3D-Photos” die braune Epoche / Ілюстрована книга «Обличчя диктатури – Третій Рейх у тривимірних фотографіях» представляє «коричневу епоху» з абсолютно нової перспективи [63].

У цьому випадку для перекладу використовується прийом калькування, оскільки декодуванню значення ФО німецької мови допомагає контекст. Оскільки у тексті вказується про яку саме історичну епоху йде мова, декодування значення ФО для читачів перекладу полегшується.

Однією із семантичних труднощів перекладу німецьких ФО з колоративним компонентом також є тлумачення значення основного елементу такого фразеологізму – кольороназви. Не завжди розуміння того чи іншого кольору українцями та німцями співпадає. Так, вислів *in den roten Zahlen liegen* або *in den roten Zahlen sein* означає «мати негативний баланс» або «піти в мінус». Цей вислів відноситься до економічної сфери та означає банкрутство. Утім, в українській мові таке явище не асоціюється з червоним кольором, тому доцільно застосувати опущення кольороназви, хоча для структури ФО німецької мови саме цей елемент є основним, наприклад:

Der weltweit drittgrößte Autozulieferer aus Hannover ist im dritten Quartal tief in die roten Zahlen gefahren / Третій за величиною у світі постачальник автомобілів з Ганновера у третьому кварталі зайшов глибоко в мінус [61].

У цьому реченні використовується один із варіантів фразеологізму – *in die roten Zahlen gefahren*, який перекладаємо як «зайти глибоко в мінус». При цьому використовуємо частковий еквівалент для перекладу, у якому кольороназва опущена. Інший фразеологізм, пов'язаний із економічними показниками, це вислів *schwarze Zahlen* – «прибуток»:

Ebenfalls schwarze Zahlen konnte der koreanische Autobauer Hyundai verbuchen / Кореїський виробник автомобілів Hyundai також зміг отримати прибуток [64].

У ході перекладу використовується перестановка у межах речення – ФО у німецькому тексті використовується на початку речення, тоді як при перекладі переноситься на кінець речення. Прийомом перекладу ФО тут слугує описовий переклад, при цьому застосовується також трансформація опущення. ФО перекладається за допомогою звичайного слова загальнолітературної мови без фразеологічного значення.

Такий переклад позбавляє виразу його образності, а також втрачається колоративний компонент, який містить у собі важливу лінгвокультурну інформацію. Використання кольороназв у фразеологічному фонді німецької мови розкриває сенс, який народ-носій мови вкладає у кожний колір.

Часто у текстах містяться певні національно-специфічні цінності народу, які перекладач повинен відтворити в перекладеному тексті, враховуючи при цьому ціннісну ієрархію різних культур. Етнічні та моральні цінності тісно пов'язані з особливостями національного менталітету й темпераменту, тому вони відіграють особливу роль у художніх та публіцистичних текстах [3, с. 37]. При неспівпадінні концептуальних картин світу такі особливості як риси національного менталітету й свідомості, національні риси характеру, а також ступінь і адекватність відображення дійсності мовою можуть стати вагомою перепорою для комунікації [3, с. 76].

Саме такого роду розходження в концептуальних і мовних картинах світу комунікантів робить виконання завдання перекладача надзвичайно

складною справою. Метою перекладу є досягнення у іншомовного адресата реакції, аналогічної реакції адресатів вихідного тексту. Саме тому при перекладі перекладач має шукати інші цінності, при зверненні до яких зберігається прагматика вихідного дискурсу.

Наприклад, німецький ФО *ein blauer Brief* має значення «лист про звільнення». Дослівний переклад цього виразу як «синій лист» для українського читача не матиме сенсу без додаткового пояснення, адже така реалія в українській культурі відсутня:

Ein blauer Brief kam, und niemand sagte mir etwas davon / Прийшов блакитний лист про звільнення і мені ніхто про це не сказав [62].

У цьому випадку при перекладі використовується описовий переклад сумісно з прийомом кальки – *ein blauer Brief* – «блакитний лист про звільнення». При такому перекладі зберігається образ та кольороназва, які лежать в основі ФО, утім використовується й порівняння значення такого листа (вказується, що листи такого кольору означають у Німеччині повідомлення про звільнення).

Використання пояснення (а в окремих випадках і перекладацького коментаря) для деяких ФО з кольороназвами є обов'язковим. Наприклад, ФО *der Weißwurstäquator* означає «північний кордон Баварії чи південної Німеччини», а дослівно перекладається як «екватор білої ковбаси». Використання назви харчового продукту у сукупності з кольороназвою пов'язане з національно-культурними реаліями, які навряд чи будуть відомі читачу, який не володіє фоновою інформацією.

Наведену ФО перекладаємо за допомогою кальки з додатковим перекладацьким коментарем:

Wo genau die Grenze, also der Weißwurstäquator verläuft, darüber gibt es verschiedene Meinungen / Існують різні думки щодо того, де саме проходить

межа, тобто «екватор білої ковбаси» (північний кордон Баварії чи південної Німеччини) [65].

Використання і прийому кальки і додаткового коментаря перекладача (описового перекладу ФО) дозволяє українському читачу тексту не лише зрозуміти значення вислову, утім і дізнатися про те, як неофіційно такий кордон називають самі німці. Використання такої культурно-маркованої інформації дозволяє читачеві ознайомитися з лінгвокультурою Німеччини.

Тож, проблеми при перекладі фразеологізмів виникають зазвичай в силу того, що фразеологічний образ найчастіше зберігає національну специфіку, оскільки він дуже часто спирається на реалії, відомі тільки одному народу-носію мови. Представникові іншої нації, який не володіє фоновими знаннями, досить важко здогадатися про значення тієї чи іншої іноземної ФО з національно-культурним компонентом [27].

Сформовані у перекладача знання щодо дійсності, зображеної у тексті оригіналу, допомагають йому правильно передавати позначення речей, про які йдеться в мові оригіналу. Такі знання, які називаються фоновими, є цілим комплексом явлень про картини життя інших країн та народів. При цьому немає значення яким чином перекладач отримав ці знання: шляхом знайомства з культурою інших народів, з книг чи інших джерел [38, с. 199].

Переклад є засобом міжкультурної комунікації, а також певною мовною дією. Професор І. С. Шевченко вивчав перекладацький процес на основі інтерпретативного підходу. Він наголошує на необхідності певного роду реконструкції діяльності автора перекладачем у процесі створення тексту оригіналу [41, с. 7]. У сучасному світі в процесі міжкультурної комунікації перекладу відводиться вагоме місце. Він усе частіше розглядається вченими як процес ознайомлення з іншомовними культурами. При цьому перекладач виконує не просто функцію вербального перекодувальника, а інтерпретатора смислового коду, закладеного у тексті мови перекладу. Завданням перекладача є не лише передача засобів однієї мови засобами іншої. Він має

передати саму функцію вихідного засобу, яка має здатність викликати емоційне та інтелектуальне переживання в адресата, підбираючи ті мовні засоби, які виконують схожі функції. Оптимальність перекладу буде зумовлюватися не тільки знанням інших культур, а також й перетином ментального простору перекладача та автора вихідного тексту. Варто зазначити, що ментальний простір однієї людини не буде повністю збігатися з ментальним простором іншої, адже він визначається власними уявленнями та знаннями індивіда. Проте в цих ментальних просторах є й деякі «спільні зони» [39, с. 45]. Вони можуть безпосередньо впливати на повноту та якість перекладу. Чим ширшою буде ця зона перетину ментального простору перекладача та автора тексту мови перекладу, тим успішнішим буде сам переклад. Тому правильне визначення та підбір мовних засобів вдалих перекладів більшою мірою несуть у собі творчий початок.

Таким чином, окрім складної структури ФО з колоративним компонентом та переносного їх значення, що часто робить переклад таких одиниць складним, до труднощів перекладу ФО німецької мови з кольороназвами належить також культурно-специфічна інформація. Правильна інтерпретація та переклад такого фразеологізму вимагає від перекладача фонових знань, вміння у володінні прийомами та засобами перекладу.

Висновки до розділу 2

Виявлення специфіки перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом засвідчує, що з позицій адекватності перекладу є ФО, що повністю співпадають з ФО мови перекладу за змістом та за формою; ФО, що співпадають за змістом, утім, не співпадають за образом, що покладено в їх базис; ФО, що не мають відповідників у мові перекладу.

Вирізняються такі прийоми перекладу фразеологізмів як еквівалентні та нееквівалентні. До еквівалентних способів перекладу ФО належать повний або частковий еквівалент. До нееквівалентних способів перекладу, натомість, належать описовий переклад та калькування.

До того ж під час перекладу німецьких ФО з колоративним компонентом використовуються такі перекладацькі трансформації, як додавання або скорочення, перестановка та граматична заміна, а також лексико-семантичні трансформації, генералізація, конкретизація, логічна синонімізація, модуляція.

Семантичні труднощі перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом виявляються у неможливості відтворити колоративний компонент під час перекладу, утім, його опущення не дозволяє досягти адекватності перекладу фразеологічної одиниці. Окрім складної структури ФО з колоративним компонентом та переносного їх значення, до труднощів перекладу ми відносимо й наявність культурно-специфічної інформації. Адекватна інтерпретація та переклад фразеологізму з колоративним компонентом вимагає від перекладача значних фонових знань, компетентності у володінні перекладацькими прийомами та засобами.

До того ж з'ясовано, що однією з проблем досягнення адекватності та еквівалентності перекладу німецьких ФО з колоративним компонентом є їх лінгвокультурна специфіка. У розділі також розглянуті лінгвокультурні труднощі відтворення таких ФО українською мовою. Визначено, що у деяких випадках важливо не лише відтворити функції, зміст ФО, утім також і її

національну специфіку, культурно-марковані елементи й образи. Це є вагомим у контексті діалогу культур, оскільки під час читання німецькомовних творів у перекладі, ми маємо можливість «перенестися» в німецькомовний культурний простір, досягнути головні цінності німецького менталітету, традицій та звичаїв німецької національної спільноти.

Також, якщо перекладачеві не вдається відтворити колоративні компоненти та національну специфіку ФО, виникає складність розуміння читачем культурних конотацій використаної ідіоми, а також унеможливлення реалізації культурного діалогу.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОЛОРАТИВНИМ КОМПОНЕНТОМ

3.1. Методичні передумови навчання перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом

З огляду на те, що фразеологізми є національно-специфічною частиною мовної картини світу, вивчення цього елементу лексичного складу німецької мови та особливостей їх перекладу є важливими завданнями для перекладача. У процесі дослідження фразеологічних одиниць німецької мови, студенти знайомляться з новою для них національною культурою, що уособлює в собі багатовікову історію народу та духовне багатство Німеччини, яке створювалось протягом багатьох років і зберігалось в мові.

Під час формування лексичної компетенції студентів-перекладачів, варто збагачувати індивідуальний словниковий запас стійкими словосполученнями та інформацією стосовно їх особливостей у мові, яка вивчається. Це забезпечує студентів дуже важливими для перекладача фоновими знаннями. Майбутньому фахівцю перекладачу для успішної роботи необхідні не тільки відмінні знання граматики, фонетики, стилістики, лексики іноземної мови, але й фонові знання про культуру та історію іноземної мови [35, с. 32].

Переклад ФО являє собою одну з найскладніших і найцікавіших проблем, що розробляються у рамках сучасної теорії перекладу. Труднощі перекладу ФО пояснюються складністю їх семантичної структури. Фразеологізми – це своєрідні «мікротексти», які вбирають у себе різноманітну інформацію про об'єкти реальної дійсності.

При навчанні перекладу ФО німецької мови з колоративним компонентом варто дотримуватися ряду умов:

- необхідне знання двох мов (в даному випадку – німецької та української);
- накопичення словникового запасу, знання ФО, прислів'їв і приказок, ідіом як німецької, так і української мови;
- володіння умінням визначати, який спосіб перекладу варто використовувати у тому чи іншому випадку [35, с. 35].

Потрібно враховувати, що оптимальним перекладацьким рішенням є пошук ідентичної ФО. Якщо відповідник відсутній, то фразеологічна одиниця мови оригіналу перекладається за допомогою подібної ФО, хоча вона й матиме інше словесно-образне підґрунтя. Важливо знати, що не завжди можуть збігатися стилістичне та емоційне забарвлення. В цьому випадку взаємозаміна неможлива. Доцільно використовувати такі способи перекладу, як калькування, еквівалентний, описовий переклад.

У разі, якщо в мові перекладу немає фразеологізмів, еквівалентним ФО, необхідно знайти відповідні за значенням і забарвленням слова, так звані однослівні часткові еквіваленти фразеологізмів. Необхідно познайомити студентів з культурами двох мов для того, щоб вони зрозуміли значення ФО або ідіом. Варто зазначити, що перекладаючи фразеологізм з однієї мови на іншу краще використовувати повні тлумачні фразеологічні двомовні словники.

Відповідно до вимог, навчання перекладу у ВНЗ має формувати та розвивати загальнокультурні, загальнопрофесійні та професійні компетентності, тобто набір знань, навичок і умінь, необхідних для вирішення професійних завдань. Важливу роль зокрема відіграє й лексична компетентність перекладача – його ознайомленість із лексичним та фразеологічним складом німецької мови, особливостями словотвору та способами перекладу ФО німецькомовного словника.

Характерно, що в аспекті перекладу ФО німецької мови з колоративним компонентом важливу роль відіграє також соціокультурна компетентність, адже розглянуті у роботі приклади ФО з кольороназвами часто позначають

реалії німецькомовної лінгвокультури, які не обов'язково мають свій аналог у діяльності та лінгвокультурі українського суспільства.

Під соціокультурною компетентністю розуміється комплекс знань про країну досліджуваної мови, національно-культурні особливості соціальної та мовної поведінки її носіїв, а також здатність застосувати ці знання під час спілкування з людьми, дотримуючись звичаїв, норм етикету, певних правил поведінки, соціальних умов носіїв мови [10, с. 70]. Власне фразеологізми, як лексичне та граматичне явище німецької мови, розглядаємо у нашому дослідженні як елемент лінгвосоціокультурної компетентності перекладача, що і зумовлює спрямованість вправ на навчання та тренування перекладу.

Дослідники визначили, що соціолінгвістична компетентність є знаннями та вміннями, які необхідні для ефективного використання мови у соціальному контексті [10, с. 54], який, в свою чергу, є важливою складовою професійної компетентності перекладача. У контексті нашого дослідження її можна визначити як:

- знання соціолінгвістичних особливостей використання у мовленні фразеологізмів з кольороназвами носіями німецької мови;
- вміння передавати лексику з національно-культурним компонентом, враховуючи соціокультурні знання отримувача мови перекладу;
- здатність аналізувати соціолінгвістичну специфіку іншомовного і українського фразеологічного фонду для того, щоб передати її у мові перекладу.

На основі розглянутих особливостей та методичних передумов навчання перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом розробимо комплекс вправ для навчання перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом.

3.2. Комплекс вправ для навчання перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом

У даному параграфі роботи розробимо комплекс вправ, що спрямований на роботу задля відтворення німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом українською мовою. Даний комплекс вправ включає у себе вправи різного рівня – підготовчі вправи, вправи для навчання перекладу, вправи для формування соціокультурної компетентності студентів-перекладачів:

Вправа 1

Anleitung: Lesen Sie den Artikel von L. A. Kovbasyuk „Der Erwerb von Phraseologismen mit einem ‚Farbnamen‘ im Gegenwartsdeutschen“ (<https://cutt.ly/Dg4TDjb>), erstellen Sie einen Plan des Artikels und beantworten Sie die folgenden Fragen:

1. Was ist ein Phraseologismus?
2. Was sind die Zeichen der Phraseologismen?
3. Wie unterscheiden sich Phraseologismen mit „Farbnamen“ von anderen Phraseologismen?

Вправа 2

Anleitung: Lesen Sie diesen Artikel (<https://cutt.ly/Kg4T8FV>) und füllen Sie die Tabelle aus:

Farbe	Bedeutung
Violett	

Blau	
Grün	
Gelb	
Rot	
Weiß	
Orange	
Schwarz	
Braun	

Вправа 3

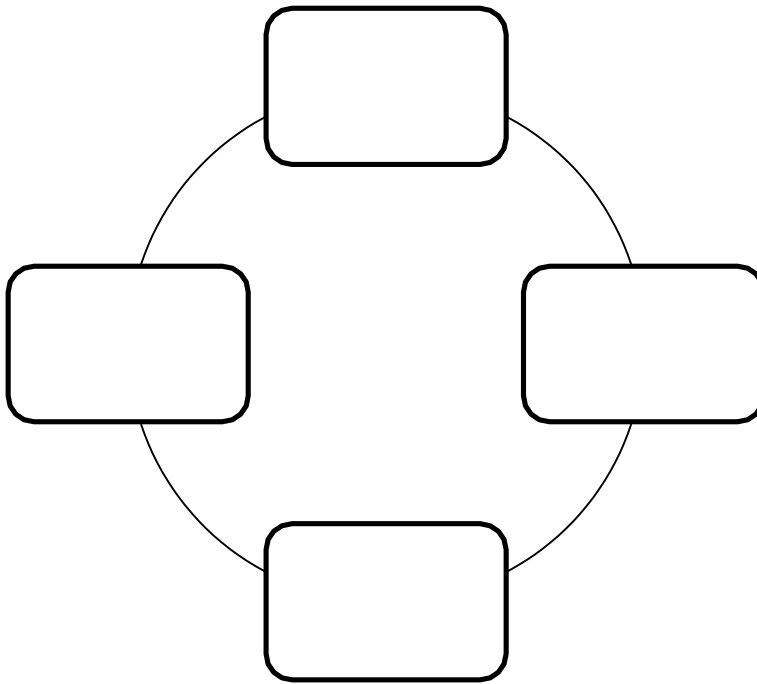
Anleitung: Betrachten Sie diesen Anhang (Додаток А) und lesen Sie die Beschreibung für jede Farbe. Suchen Sie im Wörterbuch die Phraseologismen für jede der angegebenen Farben.

Вправа 4

Anleitung: Führen Sie die Übungen in dem Artikel von L. A. Kovbasyuk „Der Erwerb von Phraseologismen mit einem ‚Farbnamen‘ im Gegenwartsdeutschen“ (<https://cutt.ly/Dg4TDjb>) enthaltenen.

Вправа 5

Anleitung: Finden Sie die Definition jeder der oben genannten Methoden zur Übersetzung der Phraseologismen:

Вправа 6

Anleitung: Bestimmen Sie die Übersetzungsmethode in den folgenden Beispielen:

Beispiel	Übersetzung	Übersetzungsmethode
<i>weiße Weste haben</i>	бути невинним	
<i>j-m wurde schwarz vor Augen</i>	світ затьмарився	
<i>als graue Elend kriegen</i>	удаватися в розпач	
<i>blaues Blut</i>	блакитна кров	
<i>ein grüner Junge</i>	жовторотий хлопчак	
<i>der gelbe Neid</i>	чорна заздрість	

Вправа 7

Anleitung: Sortieren Sie diese Phraseologismen gemäß der Übersetzungsmethode:

- 1) *ein weißes Blatt Papier* (чистий аркуш паперу);
- 2) *ein weißer Fleck auf der Landkarte* – «бути білим, нерозгаданим місцем на карті» [13];
- 3) *er ist ganz weiß im Gesicht* – «збліднути»;
- 4) *hell und klar sein* – «бути зовсім очевидним, ясным»;
- 5) *alt und grau werden* – «постаріти й посивіти»;
- 6) *grau in grau або alles in grau sehen* – «у сірих тонах, невиразно»;
- 7) *ein grüner Junge* – «жовторотий хлопчак, молокосос» [13];
- 8) *helle, daß (mich) die Augen beißen* – «ясніше ясного, ясно як Божий день»;
- 9) *der gelbe Neid* – «чорна заздрість»;
- 10) *die schwarze Kugel gezogen haben* – «зазнати невдачі»;
- 11) *die goldene Hochzeit* – «золоте весілля»;
- 12) *die goldene Mitte* – «золота середина»;
- 13) *die goldene Kalb* – «золотий телець»;
- 14) *eine weiße Hemdbrust* – «мати незаплямовану репутацію».

Das volle Äquivalent	Teiläquivalent	Lehnübersetzung	Beschreibende Übersetzung

Вправа 8

Anleitung: Übersetzen Sie die folgenden Phraseologismen und bestimmen Sie die Übersetzungsmethode:

er ist ganz weiß im Gesicht; hell und klar sein; alt und grau werden;
der gelbe Neid; weiße Weste haben; eine weiße Hemdbrust;
die schwarze Kugel gezogen haben; das Gelbschnäblchen; das Grünzeug;
die Schwarzen; mit rotem Kopf dastehen; vor Wut rot anlaufen;
jmdm. wird es grün und gelb vor den Augen; von der Sonne braun werden;
das schwarze Schaf; ein weiße Rabe; die Graue Eminenz;
graue Maus; grüne Weihnachten; weiße Weihnachten; weiße Ostern.

Вправа 9

Anleitung: Übersetzen Sie den Satz und bestimmen Sie des darin verwendeten Phraseologismus. Bestimmen Sie die Übersetzungsmethode und erläutern Sie Ihre Wahl:

- 1) *Aus einem ganz neuen Blickwinkel präsentiert der Bildband "Das Gesicht der Diktatur – Das dritte Reich in 3D-Photos" die braune Epoche;*
- 2) *Der weltweit drittgrößte Autozulieferer aus Hannover ist im dritten Quartal tief in die roten Zahlen gefahren;*
- 3) *Ebenfalls schwarze Zahlen konnte der koreanische Autobauer Hyundai verbuchen;*
- 4) *Ein blauer Brief kam, und niemand sagte mir etwas davon;*
- 5) *Wo genau die Grenze, also der Weißwurstäquator verläuft, darüber gibt es verschiedene Meinungen.*

Вправа 10

Anleitung: Finden Sie in den Texten deutscher Zeitungen Fälle der Verwendung von Phraseologismen mit „Farbnamen“. Übersetzen und erläutern Sie die Funktionen der Verwendung und Übersetzung dieser Ausdrücke.

Використання розробленої системи вправ у процесі навчання студентів-перекладачів дозволить познайомити студентів із особливостями німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом та основними прийомами їх перекладу. Студенти отримують можливість також розширити свої знання про фразеологізми, їх значення та роль у німецькій лінгвокультурі.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі дослідження ми розглянули методичні передумови навчання перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом. Визначено, що труднощі перекладу ФО та навчання їх перекладу студентів пояснюються складністю їх семантики та структури. Під час навчання перекладу ФО німецької мови з колоративним компонентом вагомим є знання двох мов (в нашому випадку – німецької та української); накопичення словникового запасу, знання ФО, прислів'їв і приказок, ідіом як німецької, так і української мови; володіння умінням визначати, який спосіб перекладу варто використовувати у тому чи іншому випадку.

У праці також визначено вагомість формування соціокультурної компетентності під час навчання студентів-перекладачів ФО німецької мови з колоративним компонентом, оскільки розглянуті у роботі приклади із зазначеними ФО часто відтворюють реалії німецькомовної лінгвокультури, що не обов'язково мають свій аналог у діяльності та лінгвокультурі українського суспільства. Соціокультурна компетентність – це сукупність знань про країну досліджуваної мови, національно-культурні особливості соціальної та мовної поведінки носіїв мови і здатність користуватися такими знаннями в процесі спілкування з дотриманням звичаїв, правил поведінки, норм етикету, соціальних умов і стереотипів поведінки носіїв мови.

На основі розглянутих особливостей та методичних передумов навчання перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом у третьому розділі дослідження розроблено комплекс вправ для навчання перекладу зазначених німецьких фразеологізмів.

ВИСНОВКИ

У процесі вивчення структурних та семантичних аспектів німецьких ФО з колоративним компонентом, а також їх відтворення українською мовою, було зроблено такі висновки:

1. Фразеологічна одиниця потрактовується як лексико-граматична єдність двох чи більше нарізно оформлених компонентів, що є граматично організовані за моделлю словосполучення або речення, утім, неподільна лексично, стійка у своєму складі та структурі з цілісним значенням задля відтворення в мові. До характерних властивостей ФО належать наявність не менше двох повнозначних слів, семантична цілісність, метафоричність, стабільність, відтворюваність тощо.

2. Вчені класифікують ФО за семантичним, морфологічним, стилістичним, структурним, граматичним, генетичним критеріями. Найбільш розповсюдженою є класифікація фразеологізмів за ступенем семантичної неподільності – фразеологічні єдності, фразеологічні зрощення (ідіоми) та фразеологічні сполучення.

3. За семантичним критерієм ФО німецької мови з колоративним компонентом вміщують ФО з назвами хроматичних та ахроматичних кольорів. Хроматичними кольорами є зелений (grün), жовтий (gelb), червоний (rot), синій (blau) та їхні відтінки: рожевий (rosa), золотий (golden). У складі фразеологізмів їм притаманні різні стилістичні функції. Червоний колір символізує пристрасть, свято, життя, перемогу, кохання, лють, гнів, сором, помсту тощо. Рожевий, відтінок червоного набуває значення прихованого, таємного. Синій колір є бінарним: з одного боку він потрактовується як дворянство, нездійсненні мрії, чистота, а з іншого – гнів, неправда, пияцтво. У фразеологічному складі німецької мови такі мовні одиниці як жовтий та зелений на позначення кольору набувають конотації ревності, люті, заздрості, що пов'язано з психолого-фізіологічними процесами в організмі людини. Конотація коричневого

кольору є досить вузькою: в більшості випадків за кольором зберігається його пряме значення, утім, інколи трапляються асоціації з нацизмом та фашизмом.

4. Вивчення словотвірних моделей ФО з колоративним компонентом засвідчує, що найбільш активно застовуються такі словотвірні моделі: Adj + S, Präp + Adj + S, Adj + S + V. Серед самих кольорономінацій, що входять до складу ФО німецької мови, наявні первинно-номінативні та вторинно-номінативні, а також імпліцитні та експліцитні мовні одиниці.

5. З світлі теорії адекватності перекладу виокремлюють ФО з колоративним компонентом, що повністю співпадають з ФО мови перекладу за змістом та за формою; ФО, що співпадають за змістом, утім, не співпадають за образом, що лежить в їх основі; ФО, що не мають відповідників у мові перекладу. Прийоми перекладу фразеологізмів поділяються на еквівалентні та нееквівалентні. До еквівалентних способів перекладу ФО належать повний або частковий еквівалент. До нееквівалентних способів перекладу, натомість, належать описовий переклад та калькування. Для перекладу німецьких ФО з колоративним компонентом також використовуються такі перекладацькі трансформації, як додавання або скорочення, перестановка та граматична заміна, а також лексико-семантичні трансформації, генералізація, конкретизація, логічна синонімія, модуляція.

6. Семантичні труднощі перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом зумовлюються не лише складною структурою ФО з колоративним компонентом та її переносним значенням, але й культурно-специфічною інформацією. Правильна інтерпретація та переклад такого фразеологізму вимагає від перекладача фонових знань, компетентності у володінні прийомами та засобами перекладу.

7. Труднощі перекладу ФО з колоративним компонентом та навчання їх перекладу студентів зумовлюються складністю семантики та структури зазначених одиниць. Під час навчання перекладу ФО німецької мови з

колоративним компонентом вагомим є знання двох мов (в нашому випадку – німецької та української); накопичення словникового запасу, тобто знання ФО, прислів'їв і приказок, ідіом як німецької, так і української мови; володіння умінням визначати, який спосіб перекладу варто використовувати у тому чи іншому випадку. Звідси, вагомим є формування соціокультурної компетентності студентів-перекладачів як сукупності знань про країну досліджуваної мови, національно-культурні особливості соціальної та мовної поведінки носіїв мови та здатність користуватися такими знаннями в процесі спілкування з дотриманням звичаїв, правил поведінки, норм етикету, соціальних умов і стереотипів поведінки носіїв мови. Відповідно до цих специфікацій було розроблено комплекс вправ з метою навчання перекладу німецьких фразеологізмів з колоративним компонентом.

Перспективами подальших досліджень може слугувати вивчення лінгвокультурних аспектів фразеологізмів німецької мови з колоративним компонентом порівняно з українськими, а також труднощів їх відтворення під час перекладу. Окрім того, доцільним є порівняльно-типологічний аналіз німецької та української системи фразеологізмів з колоративним компонентом.

Я, Антіпова Аліна Юріївна, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота «Німецькі фразеологізми з колоративним компонентом: структура, семантика, переклад» виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьев Л. Сучасна українська мова. Фразеологія. Харків : Вища шк., 1988. 137 с.
2. Балахтар В. В., Балахтар К. С. Адекватність та еквівалентність перекладу. URL: <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>
3. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации. Киев, 2003. 304 с.
4. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
5. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография. М. : Наука, 1977. 254 с.
6. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. М., 1986. 342 с.
7. Гайдукова Т. М. Цветообразование человека и частей его тела : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки». Нижний Новгород, 2008. 23 с.
8. Готра Ю. Ю. Теоретичні засади аналізу фразеологічних одиниць сучасної англійської мови. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Sdzif_2016_14_11
9. Демський М. Деривація фразем на базі слів та вільних синтаксичних конструкцій. Мовознавство. 1988. № 1. С. 37–45.
10. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання // Рада з питань співпраці в галузі культури. Комітет з освіти. Відділ сучасних мов. Страсбург. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
11. Зубач О.А. Національно-культурна своєрідність семантики фразеологічних одиниць з колористичним компонентом у сучасній

- німецькій мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. «Германські мови». Донецьк, 2007. 23 с.
12. Жовтобрюх М. А. Курс сучасної української літературної мови. Частина I. Київ : Радянська школа, 1965. 423 с.
13. Капніна Г. І. Фразеологізми з колоративним компонентом. URL: [file:///C:/Users/Алина/Downloads/Nchnpu_9_2013_10_21%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/Алина/Downloads/Nchnpu_9_2013_10_21%20(6).pdf)
14. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. М.: ЛКИ, УРСС Эдиториал, 2010. 264 с.
15. Ковбасюк Л. А. Фразеологічні одиниці з компонентом «кольороназва» як елементи національно-мовної картини світу (на матеріалі німецької та англійської мов). Проблеми зіставної семантики. Вип.7. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2005. С. 267–273.
16. Козак Т. Б. Лексико-семантична група слів, які позначають колір у німецькій мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04. «Германські мови». Одеса, 2002. 18 с.
17. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: «Нова книга», 2001. 448 с.
18. Кравцова І. І. Фразеологізми в сучасній англійській мові : визначення, підходи, класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2016. Вип. 20(2). С. 29–32.
19. Крижанська О. Яким буває червоне? (Синонімічні кольороназви в українській мові). Урок української. 2001. № 2 (24). С. 22–24.
20. Кунин А. В. Английская фразеология. М., 1990. 276 с.
21. Курченко Л. М. Семантика кольорів в німецькій та українській картинах світу. Мовні і концептуальні картини світу. 2010. № 29. С. 34–40.
22. Левицкая Т. Р., Фитерман А. М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1963. 123 с.
23. Лисиця В. Т. Колірні моделі та закони поширення світла : навчально-методичний посібник для студентів механіко-математичного факультету, спеціальність «інформатика». Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 82 с.

24. Марковська А. В. Німецькі фразеологізми з національно-культурним потенціалом у газетно-публіцистичному стилі. Сучасні дослідження з іноземної філології. 2013. Вип. 11. С. 223–232.
25. Маслова В.А. Лингвокультурология. М.: Издательский центр «Академия», 2001. 208 с.
26. Мацько Л. І., Сидоренко О. М. Українська мова. К. : Либідь, 1996. 432 с.
27. Мірошник С. Фразеологічний переклад сталих одиниць в українській та іспанській мовах. URL: <https://onedrive.live.com/Edit.aspx?resid=365873231A54B545!2901>
28. Мокиєнко В. М. Славянская фразеология. М.: 1989. 98 с.
29. Ніколаєва Н. М. Етимологія лексем на позначення кольору. Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк, 2012. № 6 (231). С. 224–229.
30. Ніколаєва Н. М. Способи утворення колоронімів у публіцистичному дискурсі німецької мови. Нова філологія : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2017. № 70. С. 126–130.
31. Ніколаєва Н. М. Функціонування колоронімів у сучасному німецькомовному публіцистичному тексті: автореф. дис канд. філол. наук: 10.02.04. Запоріжжя, 2018. 20 с.
32. Порожнюк А. Червона барва в мовній палітрі. Урок української. 2000. №1. С. 28–29.
33. Потєбня О. О. Думка і мова. Слово. Знак. Дискурс. Львів : Літопис, 1996. С. 269.
34. Прокольєва С. М. Механизмы создания фразеологической образности. М. : Высшая школа, 1996. 132 с.
35. Сафин Д., Мусина Р. Интерактивные методы преподавания и учения: Учебно-методическое пособие. Душанбе, 2006. 250 с.
36. Телия В. Н. Русская фразеология: семантический, прагматический, лингвокультурологический аспекты. М., 1996. 288 с.

37. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови. К. : Знання, 2007. 494 с.
38. Федоров А. В. Основы общей теории перевода. М., 2002. 416 с.
39. Фесенко Т. А. Концептуальные основы перевода. Тамбов: ТГУ, 2001. 124 с.
40. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка. М. : Специальная литература, 1996. 192 с.
41. Шевченко И. С. Герменевтический аспект перевода как вторичной метакоммуникации. Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Харків: Константа. 2003. Вип. 609. С.7–11.
42. Щигло Л. В. Основи теорії та практики перекладу. Німецька мова. Суми : Сумський державний університет, 2015. 214 с.
43. Burger H. Phraseologie : Eine Einführung am Beispiel des Deutschen. Berlin : Erich Schmidt Verlag, 2007. 240 S.
44. Hessky R. Phraseologie : Linguistische Grundfragen und kontrastives Modell deutsch-ungarisch. Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1987. 128 S.
45. Higi-Wydler M. Zur Übersetzung von Idiomen : eine Beschreibung und Klassifizierung deutscher Idiome und ihrer französischen Übersetzungen. Bern / New York / Paris : Verlag Peter Lang, 1989. 335 S.
46. Kugler H. Literatur und Kommunikation. Ein Beitrag zur didaktischen Theorie und methodischen Praxis. Stuttgart : Klett, 1971. 365 S.
47. Palm Ch. Phraseologie. Eine Einführung. Gunter NarrVerlag. Tübingen, 1997. 92 S.
48. Schippan Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen : Niemeyer, 1992. 310 S.
49. Shchyhlo L., Abdullaieva A., Antipova A. Semantico-stylistic Peculiarities of Colors in Phraseological System of the German Language. Філологічні трактати. 2019. № 11(2). С. 80–88.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

50. Академічний тлумачний словник української мови. URL : <http://sum.in.ua/s/frazeologhija>
51. Большой немецко-русский словарь: В 3 т. Т. 1. Авт.-сост. Е. И. Лепинг, Н. П. Страхова, Н. И. Филичева и др.; Под общ. рук. О. И. Москальской. М.: Рус. яз., 2002. 760 с.
52. Великий тлумачний словник сучасної української мови (уклад. та гол. ред. В. Г. Бусел). Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
53. Ганич Д., Олійник І. Словник лінгвістичних термінів. К. : Вища шк., 1985. 360 с.
54. Осовецька Л. С., Сільвестрова К. М. Фразеологічний словник німецької мови. К. : Рад. школа, 1964. 716 с.
55. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови. Т.1. Київ : Головне видавництво видавничого об'єднання «Вища школа», 1984. 303 с.
56. Удовиченко Г. М. Фразеологічний словник української мови : у 2 т. [авт.-уклад. Г. М. Удовиченко]. К.: Вища школа, 1984. Т.2: Н-Я. 274 с.
57. Языкознание. Большой энциклопедический словарь. М.: Большая российская энциклопедия, 1998. 685 с.
58. Burger H. Handbuch der Phraseologie. Berlin / New York : Walter de Gruyter, 1982. 433 S.
59. Duden: Deutsches Universal Wörterbuch A-Z. 2. Auflage. Mannheim; Wien; Zürich : Dudenverl., 1994. 1824 S.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

60. Німецько-український фразеологічний словник (укл. В. І. Гавриць, О. П. Пророченко). Т. 1. К. : Рад. Школа, 1981. 416 с.
61. Continental tief in den roten Zahlen / Wiener Zeitung. 2020. URL: <https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/wirtschaft/international/2080159-Continental-tief-in-den-roten-Zahlen.html>
62. Gewalt Kinder Vater Sohn Pruegel / Zeit Online. 2017. URL: https://www.zeit.de/2017/37/gewalt-kinder-vater-sohn-pruegel/seite-4?utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com.ua%2F
63. Manipulation durch Fotografie in der Nazi-Propaganda / Morgenpost.de. 2011. URL: <https://www.morgenpost.de/printarchiv/kultur/article105315197/Manipulation-durch-Fotografie-in-der-Nazi-Propaganda.html>
64. Toyota schreibt auch in der Krise schwarze Zahlen / Wirtschaft-tv. 2020. URL: <https://wirtschaft-tv.com/2020/08/06/toyota-schreibt-auch-in-der-krise-schwarze-zahlen/>
65. Wo die Wurst zuhause ist / Wochenanzeiger Muenchen.de. 2019. URL: <https://www.wochenanzeiger-muenchen.de/muenchen/wo-die-wurst-zuhause-ist,113876.html>

ZUSAMMENFASSUNG

Diese Masterarbeit widmet sich deutschen phrasenbezogene Einheiten mit einer kolorativen Komponente. In der Sprache geformt, spiegeln phrasenbezogene Einheiten jene Phänomene und Objekte wider, die sich um uns herum befinden. und wir geben ihnen wiederum Eigenschaften, einschließlich Zeichen der Farbe. Daher ist Farbe in einigen phrasenbezogene Einheiten, die Bilder in Sprache emotional färben und ausdrücken, ein wesentlicher Bestandteil der Semantik und der bildlichen Komponente. Es ist zu beachten, dass Farbnamen in der Zusammensetzung von Phrasen in einigen Fällen ihre ursprüngliche Bedeutung verlieren und völlig andere semantische Nuancen erhalten können. Von einigen phrasenbezogenen Einheiten ist es möglich, die Bedeutung von Komponenten zu unterscheiden, und von einigen ist es unmöglich, da die integrale Bedeutung der Phrase durch das Zusammenspiel ihrer Komponenten bestimmt wird. Somit wird in verschiedenen Arten von phrasenbezogenen Einheiten die Semantik ihrer Komponenten in unterschiedlichem Maße offenbart. Ziel dieser Studie ist es, die strukturellen und semantischen Merkmale sowie die Besonderheiten der Übersetzung deutscher phrasenbezogene Einheiten mit einer kolorativen Komponente zu analysieren.

Bei der Arbeit wurde besonderes Augenmerk auf folgende Forschungsmethoden gelegt: Vergleichende Methode, sprachlich-pragmatische Analyse, kontextuell-interpretative Analyse. Im Rahmen der Untersuchung der strukturellen und semantischen Merkmale von phrasenbezogenen Einheiten mit einer kolorativen Komponente wurden die Methode zur Auswahl und Verarbeitung von lexikalischem Material und die Methode zur Komponentenanalyse angewendet. Die Funktions- und Übersetzungsanalyse wurde in der Arbeit zur Übersetzung von phrasenbezogenen Einheiten der deutschen Sprache mit einer kolorativen Komponente verwendet.

Die Natur der phrasenbezogenen Einheiten als semantisch und strukturell unteilbare Einheiten, die eine bildliche Bedeutung und eine national-kulturelle Konnotation haben, sowie das Vorhandensein eines Farbnamens in der

phrasenbezogenen Einheit erschweren die Übersetzung solcher Einheiten. Gleichzeitig mangelt es an systematisiertem Wissen und an komplexer Erforschung der Besonderheiten der Übersetzung deutscher phrasenbezogenen Einheiten mit einer kolorativen Komponente im ukrainischen wissenschaftlichen Übersetzungsgedanken. Dies bestimmt die Relevanz dieser Studie.

Um dieses Ziel zu erreichen, wurden folgende Forschungsziele identifiziert:

- 1) den Begriff der phrasenbezogenen Einheit als eine Einheit der deutschen Sprache definieren;
- 2) die wichtigsten Ansätze zur Klassifizierung von phrasenbezogene Einheiten der deutschen Sprache beschreiben;
- 3) die Semantik und Struktur deutscher phrasenbezogener Einheiten mit einer kolorativen Komponente betrachten;
- 4) achromatische und chromatische Farbnominierungen im Ausdruckssystem der deutschen Sprache berücksichtigen;
- 5) wortbildende Modelle deutscher phrasenbezogener Einheiten mit einer kolorativen Komponente zu bestimmen;
- 6) Ermittlung der grundlegenden Übersetzungsmethoden deutscher phrasenbezogener Einheiten mit einer kolorativen Komponente;
- 7) skizzieren Sie die Übersetzungstransformationen bei der Übersetzung deutscher phrasenbezogener Einheiten mit einer kolorativen Komponente;
- 8) die methodischen Voraussetzungen für den Unterricht der Übersetzung deutscher phrasenbezogener Einheiten mit einer kolorativen Komponente herauszufinden;
- 9) eine Reihe von Übungen zu entwickeln, um die Übersetzung deutscher phrasenbezogener Einheiten mit einer kolorativen Komponente zu lehren.

Im ersten Abschnitt wird klargestellt, dass es derzeit keine einheitliche Definition der "phrasenbezogenen Einheit" gibt. In dieser Studie wurde die phrasenbezogene Einheit als eine lexikalisch-grammatische Einheit von zwei oder mehr unterschiedlich geformten Komponenten betrachtet, die grammatikalisch nach dem Modell einer Phrase oder eines Satzes organisiert, aber lexikalisch unteilbar

und in ihrer Zusammensetzung und Struktur stabil ist und eine ganzheitliche Bedeutung hat und in der Sprache reproduziert wird. Unter den vielen Merkmalen solcher Einheiten kann das häufigste identifiziert werden: das Vorhandensein von mindestens zwei vollständigen Wörtern, semantische Integrität, Metapher, Stabilität, Reproduzierbarkeit. Es gibt eine Reihe von Klassifikationen von phrasenbezogenen Einheiten (semantisch, morphologisch, stilistisch, strukturell, grammatikalisch, genetisch). Es ist anzumerken, dass unter vielen Klassifikationen die Klassifizierung von phrasenbezogenen Einheiten nach dem Grad der semantischen Unteilbarkeit (phrasenbezogene Verschmelzung (Redewendungen), phrasenbezogene Einheiten und phrasenbezogene Kombinationen) am häufigsten ist.

Die Analyse der semantischen Merkmale von phrasenbezogenen Einheiten der deutschen Sprache mit einer kolorativen Komponente zeigte, dass es möglich ist, phrasenbezogene Einheiten mit den Namen chromatischer und achromatischer Farben zu unterscheiden. Die Untersuchung wortbildender Modelle von phrasenbezogenen Einheiten mit Farbnamen hat gezeigt, dass die folgenden Modelle am aktivsten verwendet werden: Adj + S, Präp + Adj + S, Adj + S + V. Unter den Farbnamen, die Teil der phrasenbezogenen Einheiten der deutschen Sprache sind, gibt es primär-nominative und sekundär-nominativ sowie implizite und explizite Token.

Die Untersuchung der Besonderheiten der Übersetzung deutscher phrasenbezogener Einheiten mit einer kolorativen Komponente hat gezeigt, dass es unter dem Gesichtspunkt der Angemessenheit der Übersetzung Einheiten gibt, die in Inhalt und Form vollständig mit den Einheiten der Übersetzungssprache übereinstimmen; phrasenbezogener Einheiten, die in ihrer Bedeutung übereinstimmen, aber in dem ihnen zugrunde liegenden Bild nicht übereinstimmen; phrasenbezogener Einheiten, die in der Sprache der Übersetzung keine Entsprechungen haben. Dementsprechend werden Übersetzungstechniken in äquivalente und nicht äquivalente unterteilt. Äquivalente Arten der Übersetzung von Ausdruckseinheiten umfassen vollständige oder teilweise Äquivalente. Nicht

äquivalente Übersetzungsmethoden umfassen beschreibende Übersetzung und Nachverfolgung. Es wurde auch gefunden, dass bei der Übersetzung deutscher phrasenbezogener Einheiten mit einer kolorativen Komponente solche Übersetzungstransformationen wie Addition oder Reduktion, Permutation und grammatikalische Ersetzung sowie lexikalisch-semantische Transformationen der Generalisierung und Konkretisierung verwendet werden.

Die strukturellen und semantischen Schwierigkeiten bei der Übersetzung deutscher phrasenbezogener Einheiten mit einer kolorativen Komponente bestehen darin, dass der Übersetzer die kolorative Komponente beim Übersetzen nicht immer vermitteln kann, während ihre Auslassung die Minderwertigkeit der übersetzten Einheit erzeugt. Neben der komplexen Struktur solcher Einheiten und ihrer bildlichen Bedeutung, die ihre Übersetzung häufig erschwert, umfassen die Schwierigkeiten bei der Übersetzung von phrasenbezogene Einheiten der deutschen Sprache mit Farbnamen auch kulturspezifische Informationen. Die korrekte Interpretation und Übersetzung einer solchen phrasenbezogenen Einheit erfordert vom Übersetzer Hintergrundwissen, Kenntnisse in der Beherrschung der Techniken und Mittel der Übersetzung.

Darüber hinaus wurde festgestellt, dass eines der Probleme bei der Erreichung der Angemessenheit und Gleichwertigkeit der Übersetzung deutscher phrasenbezogener Einheiten mit einer kolorativen Komponente ihre sprachliche und kulturelle Spezifität ist. Der zweite Abschnitt befasst sich auch mit den sprachlichen und kulturellen Schwierigkeiten bei der Reproduktion solcher phrasenbezogener Einheiten in der ukrainischen Sprache. Es wird festgestellt, dass es in einigen Fällen wichtig ist, nicht nur die Funktionen, den Inhalt der Ausdruckseinheiten, sondern auch ihre nationale Spezifität, kulturell markierte Elemente und Bilder zu reproduzieren. Dies ist im Kontext des Dialogs der Kulturen wichtig, da die Ukrainer beim Lesen deutschsprachiger Werke in Übersetzung gleichzeitig die deutsche Kultur, die Grundwerte der deutschen Mentalität und die Traditionen dieses Volkes kennenlernen.

Wenn der Übersetzer die Farbkomponenten und nationalen Besonderheiten der phrasenbezogenen Einheiten nicht beibehalten kann, ist es im gleichen Fall schwierig, die kulturellen Konnotationen der verwendeten Redewendung sowie die Unmöglichkeit des Dialogs der Kulturen zu verstehen.

Der dritte Teil der Studie befasst sich mit den methodischen Voraussetzungen für den Unterricht in der Übersetzung deutscher phrasenbezogener Einheiten mit einer kolorativen Komponente. Es wird festgestellt, dass die Schwierigkeiten bei der Übersetzung und beim Unterrichten der Schüler für die Übersetzung durch die Komplexität ihrer Semantik und Struktur erklärt werden. Wenn Sie die Übersetzung von phrasenbezogenen Einheiten der deutschen Sprache mit einer kolorativen Komponente unterrichten, ist es wichtig, zwei Sprachen zu kennen (in diesem Fall Deutsch und Ukrainisch). Anhäufung von Vokabeln, Kenntnis von phrasenbezogenen Einheiten, Sprichwörtern und Sprüchen, deutsche und ukrainische Redewendungen; Besitz der Fähigkeit zu bestimmen, welche Übersetzungsmethode in einem bestimmten Fall angewendet werden soll.

Das Papier identifiziert auch die wichtige Rolle der Bildung soziokultureller Kompetenz im Unterricht von Studenten-Übersetzern von phrasenbezogenen Einheiten der deutschen Sprache mit einer farbenfrohen Komponente. Die in der Arbeit berücksichtigten Beispiele für phrasenbezogene Einheiten mit Farbnamen weisen häufig auf die Realitäten der deutschsprachigen Sprachkultur hin, die nicht unbedingt mit der Aktivität und Sprachkultur der ukrainischen Gesellschaft vergleichbar sind. Soziokulturelle Kompetenz ist eine Reihe von Kenntnissen über das Land der untersuchten Sprache, nationale und kulturelle Merkmale des sozialen und sprachlichen Verhaltens von Muttersprachlern und die Fähigkeit, dieses Wissen in der Kommunikation unter Einhaltung von Bräuchen, Verhaltensregeln, Etikette, sozialen Bedingungen und Stereotypen von Muttersprachlern zu nutzen.

Auf der Grundlage der berücksichtigten Merkmale und methodischen Voraussetzungen für das Training der Übersetzung deutscher phrasenbezogener Einheiten mit einer kolorativen Komponente im dritten Forschungsabschnitt wird

der Übungskomplex für das Training der Übersetzung deutscher phrasenbezogener Einheiten mit einer kolorativen Komponente entwickelt.

ДОДАТКИ

Додаток А

